

- בעניין: 1. _____ שחאתית ת.ז. _____
2. _____ שחאתית ת.ז. _____
3. _____ שחאתית ת.ז. _____
4. _____ שחאתית ת.ז. _____
5. _____ שחאתית ת.ז. _____
6. _____ שחאתית ת.ז. _____
7. _____ שחאתית ת.ז. _____
8. _____ שחאתית ת.ז. _____
9. _____ שחאתית ת.ז. _____
10. _____ אלשחאתית ת.ז. _____
- באמצעות תובע 1 _____ שחאתית ת.ז. _____
11. _____ אלשחאתית ת.ז. _____

כולם מהכפר דורא - נפת חברון

התובעים

כולם ע"י ב"כ עוה"ד ענת קדרון ו/או אח' מהמוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר, ע.ר. רח' אבו עוביידה 4, ירושלים 97200 טל': 6283555 - 02 ; פקס: 6276317 - 02

- נגד -

1. מפקד כלא מגידו
2. מדינת ישראל - משרד הבטחון

באמצעות עוה"ד נירה משרקי
מפרקליטות מחוז ת"א (אזרחי)
רח' הנרייטה סולד 1, תל אביב 64924
טל: 03-6970222 ; פקס: 03-6918541

הנתבעים

סיכומים מטעם התובעים

התובעים מתכבדים בזאת להגיש לביהמ"ש הנכבד סיכומים מטעמם.

תוכן עניינים

3		מבוא
4		עובדות המקרה אשר אינן שנויות במחלוקת
6		סקירת הראיות שהוגשו
7		מסגרת האחריות
8		השאלות השנויות במחלוקת
9		שאלת הצפיות
11		אי נקיטת אמצעים למניעת חקירות אלימות
11		פיקוח וקשר עין עם האסירים
11		שמירה ופיקוח במהלך היום והלילה
14		פיקוח במהלך הספירה- האמנם?
16		אי שמירה על נהלי הספירות
18		היעדר אפשרות לפניה לסגל הכלא
18		הכלל- קשר באמצעות נציג בלבד
20		החריג- קפיצה לעבר הסגל לצורך קבלת הגנה
23		מחדל הנתבעים להפיק לקחים מאירועי רצח קודמים בין כתלי בית הכלא
25		האם מחדלי הנתבעים מוצדקים במסגרת "איזון אינטרסים"?
28		תפיסת משימת הכליאה
30		הנזק
30		נזק מיוחד
30		נזק כללי
30		כאב וסבל
32		קיצור תוחלת חיים
33		אבדן השתכרות כשנים האבודות
35		תביעת התלויה- התובעת 11

מבוא

ציון, הלא תשאלני לשלום אסיריך?

1. עניינה של תביעה זו הוא באחריותה של מדינת ישראל לשלום האסירים בבתי כלאה. לשלמות גופם. לנשמת אפם. לריצוי עונשם; העונש שהוטל עליהם - ולא אחר. מדינה מתוקנת אינה יכולה להרשות, כי עונש מאסר יהפוך לעונש מוות.
2. תביעה זו עניינה במותו של המנוח ____ שחאתית, אשר עונה ונרצח ע"י אסירים בעת שהיה הוא עצמו אסיר בכלא מגידו, אשר הופעל ע"י צה"ל. עניינה של תביעה זו הוא במחדליהן של רשויות הכלא אשר איפשרו את ביצוע הרצח. רצח אשר ניתן היה למונעו, והחובה למונעו רובצת לפתחם של הנתבעים.
3. התובעים הם יורשיו של המנוח ____ שחאתית לרבות אמו (התובעת 11) אשר תובעת גם כתלויה. הנתבעים הם מפקד כלא מגידו ומדינת ישראל, שולחתי ומעסיקתי (להלן: הנתבעים).
4. מזמן כבר הוכרה בפסיקה זכותם של אסירים לכל הזכויות אשר שלילתן אינן אינהרנטית למאסר, וחובתן של רשויות הכלא לפעול באופן פוזיטיבי על מנת להגשימן. לא יכול להיות ספק, כי הזכות לחיים עומדת בראש זכויות אלו וכי כמידת חשיבותה – כך מידת המאמצים הנדרשים מרשויות הכלא על מנת להגן עליה.
5. עמד על כך כב' השופט ברק בבג"צ 355/79 אריה בן בנימין קטלן נ' שירות בתי הסוהר פ"ד לד(3), 294, עמ' 298-299 באמרו:

הזכות לשלמות גופנית וכבוד האדם היא אף זכותו של העצור והאסיר. חומות הכלא אינן מפרידות בין העצור לבין כבוד האדם. משטר החיים בבית הסוהר מחייב, מעצם טבעו, פגיעה בחירויות רבות מהן נהנה האדם ... אך אין משטר החיים בבית הסוהר מחייב שלילת זכותו של העצור לשלמות גופו ולהגנה בפני פגיעה בכבודו כאדם. החופש נשלל מהעצור; צלם האדם לא נלקח ממנו.

בתי המשפט חזרו והדגישו את עוצמתן של זכויות היסוד של האסירים, אשר חובה על רשויות הכלא לכבדן. וכך נאמר בע"א 4463/94 אבי חנניה גולן נ' שירות בתי הסוהר פ"ד נ(4), 136, עמ' 156-157:

"הנה כי כן, בקביעת היקף ההגנה הניתנת לזכות האדם של אסיר, נודעת חשיבות למהותה של הזכות הנפגעת; ו"סיווגה של הזכות לפי קנה המידה האמור תלוי, לא במעט, בהתייחסותה של החברה לטיבה וליסודיותה של אותה זכות" (השופט אלון בפרשת וייל, בג"צ 114/86 הנ"ל, בעמ' 492). נקודת המוצא היא, שאסיר זכאי להגנה על כלל זכויות האדם שלו; ופגיעה בזכות האדם של אסיר, מצד הרשות המפקדת על בית הסוהר, היא כדין רק אם היא עומדת הן במבחן הסמכות והן במבחן האיזון הראוי אשר בינה לבין האינטרסים הלגיטימיים שעליהם מופקדת הרשות. ואולם ככל שהזכות הנפגעת היא

חשובה ומרכזית יותר, אף המשקל שיינתן לה במסגרת האיזון בינה לבין האינטרסים המנוגדים של הרשות, יהיה רב יותר. תפיסה זו הינחתה את פסיקתנו מאז ומעולם. בזמננו, לאחר שזכויות האדם במדינתנו עוגנו בחוקי-יסוד בעלי מעמד חוקתי על-חוקי, חלה עלינו חובה מוגברת לדקדק, אף יותר מבעבר, בכיבוד זכויות האדם של אסירים. ההכרה במעמדן החוקתי של זכויות האדם טעונה הגשמה באורחות החיים המעשיות. ההכרה בתפקידן לשקוד על כך חייבת להנחות את כל רשויות השלטון"

ועוד נאמר שם, בעמ' 8-157:

"עלינו לזכור ולהזכיר, שכבוד האדם של האסיר הוא ככבודו של כל אדם. המאסר פוגע בחירותו של האסיר, אך אסור שיפגע בכבוד האדם שלו. זכות-יסוד היא לאסיר שכבודו לא ייפגע ועל כל רשויות השלטון מוטלת חובה לכבד זכות זו וכן להגן עליה מפני פגיעה (ראה: בש"פ 7223/95 מדינת ישראל נ' רוטשטיין [טרם פורסם], מפי השופט אור). יתר על כן: פגיעה בכבוד האדם של אסיר פוגעת לא רק באסיר, אלא גם בדמותה של החברה. יחס אנושי לאסירים מהווה חלק מנורמה מוסרית-אנושית שמדינה דמוקרטית מצווה לקיימה. ומדינה הפוגעת בכבוד אסיריה, מפרה את חובתה, המוטלת עליה כלפי כלל אזרחיה ותושביה, לכבד את זכויות היסוד של האדם" (ההדגשה שלי, ע.ק.)

6. ביהמ"ש מופנה לפסיקה, אשר מזה שנים ראתה בקדושת החיים ערך עליון במשפטנו, ומתבקש להגשים ערך זה הלכה למעשה. כפי שהתבטא כב' השופט שמגר בע"א 5942/92 **פלוגי נ' אלמוני ואח'** פ"ד מח(3), 837, עמ' 843-842:

כבוד האדם לא יובטח על ידי הדיבור עליו אלא על ידי מתן ביטוי ממשי ומוחשי לשמירה עליו. בכך תפקיד חשוב לבתי המשפט החייבים לשקוד בפסיקתם על ההגנה המעשית על כבוד האדם, על קיום השיוויון שהוא מרכיב ממרכיבי כבוד האדם ועל ההגנה על אלה שאין בידיהם להגן על כבודם ללא עזרת בית המשפט"

7. ביהמ"ש מתבקש אם כן, ליתן ביטוי מוחשי לזכותו של המנוח לחיים, ולקבוע כי הנתבעים אחראים למותו של המנוח ___ שחאתית, משום שהפרו את חובתם להגן על חייו, ולפסוק ליורשיו פיצויים בגין הנוזקים הכרוכים בהירצחו, כפי שיפורט להלן.

עובדות המקרה אשר אינן שנויות במחלוקת

8. המנוח ___ שחאתית (להלן: ___ או **המנוח**), יליד 1975, היה תושב הכפר דורא הסמוך לחברון, וסטודנט באוניברסיטת חברון. בשנת 1995 נעצר המנוח ונשפט בבית משפט צבאי ל-20 חודשי מאסר בעוון פעילות בארגון החמאס. הוא נכלא בכלא קציעות, וביום 18.1.96, סמוך למועד הערעור במשפטו, הועבר לכלא מגידו, שבתקופה הרלבנטית לתביעה היה כלא צבאי (להלן: **הכלא**).

9. בכלא מגידו הוחזק המנוח בפלוגה א' - פלוגה שנועדה לאסירים בטחוניים (בפלוגות אחרות בכלא הוחזקו עצירים מנהליים בטחוניים, ואילו פלוגה א' נועדה לשלב המיון ולכלואים שפוטם או שמשפטם מתנהל; היתה גם פלוגה של כלואים מקרב חיילי צה"ל). הוא שוכן בתא אשר כונה "תא הרכבת" (להלן: **הרכבת**). הכינוי של התא ניתן לו בשל

מבנהו: מדובר בשלושה תאים הצמודים זה לזה אשר כונו: ז2, ז3 ו-ז4. בפתח כל תא דלת העשויה סורגים. הדלתות נפתחות למסדרון משותף. האסירים היו רשאים לעבור מתא אל תא כרצונם דרך המסדרון. בקצה המסדרון היו שרותים ומקלחות ובקצהו האחר היתה מעין מבואה. המסדרון עצמו היה נעול, ובקיר המסדרון היה חרך הצצה מסורג, אשר פנה לחצר, כמתואר, לצורך הנוחות בלבד, בשרטוט שלהלן:

10. מספר ימים קודם לתאריך 15.2.96, נקרא המנוח ע"י אחד האסירים להיכנס לתא ז3. יחד עמו נכנסו גם שני אסירים נוספים. אותם אסירים הורו לשאר האסירים ב"רכבת" לצאת מהתא. שלשת האסירים החלו לחקור את המנוח על רקע חשדם בו כי שיתף פעולה עם השלטונות הישראליים. ה"חקירה" נערכה תחת עינויים קשים: המנוח נקשר והוכה בכל גופו. תחנוניו של המנוח לא הועילו, והוא הוכה במשך מספר ימים רצופים, עד אשר נפח את נשמתו כתוצאה מהעינויים ביום 15.2.96, והוא בן 21 שנים. עובדות אלו מתוארות בכתב האישום כנגד רוצחיו של המנוח בת.פ. 81/96 (נצרת) מ"י נ' מוחיאלידין בן פהמי ניג'ם ואח' (כתב האישום צורף לכתב התביעה והוגש ע"י התובעים). הנאשמים הורשעו עפ"י הודאתם בעובדות המפורטות בכתב האישום ועל כן יש לראותן כמוכחות כלפי כולי עלמא. כך או כך, פסק-הדין המרשיע, שכתב האישום נבלע לתוכו, מהווה ראיה לפי סעיף 4א לפקודת הראיות [נוסח חדש] התשל"א-1971. לא הוגשו ראיות מטעם הנתבעת לעניין מהלך העינויים והרצח, כך שראיה זו לא נסתרה. הנתבעת אף הסתמכה על פסק הדין הפלילי בהודעת צד ג' ששלחה לרוצחי המנוח, וגם משום כך יש לקבוע כי עניין זה אינו שנוי במחלוקת. אף עצם הגשת כתב האישום ע"י הנתבעת- מדינת ישראל, הנו בבחינת הודאת בעל דין לעניין העובדות הכלולות בו והנתבעת מושתקת מלטעון כנגד תכנו.

11. כשעתיים לאחר ספירת הבוקר ביום 15.2.96, הובא _____, מחוסר הכרה, על דרגש עץ לבדיקת רופא, לאחר שהאסירים דיווחו לסגל הכלא כי אינו חש בטוב. בבית החולים נקבע מותו.

סקירת הראיות שהוגשו

12. התובעים הגישו תצהיר של אחיו הבכור של המנוח, ____ שחאתית. כמו כן הגיש המנוח (במצורף לתצהיר), בין השאר, את הראיות הבאות, אשר התקבלו ע"י ביהמ"ש (ר' עמ' 4 לפרוטוקול מיום 7.6.06):

- I. צו ירושה
  - II. חוות דעת של ד"ר היס בעקבות הניתחה שלאחר המוות של גופתו של המנוח.
  - III. גלוית דואר ששלח המנוח
  - IV. הודעת פטירה
  - V. רישיון קבורה
  - VI. כתב אישום מתוקן בת.פ. 81/96 ופרוטוקול הדיון בתיק זה, כנגד רוצחי המנוח.
  - VII. הכרעת דין וגזר דין שניתנו בת.פ. 81/96
  - VIII. ע"פ 749/79 – ערעור הנאשמים בת.פ. 81/96 על גזר דינם.
  - IX. הודעתו במשטרה של העד ____ אמטיר, אסיר אשר היה שכנו לתא של המנוח. ההודעה הוגשה בהסכמה ללא חקירה נגדית (ר' פרוטוקול מיום 17.1.07, עמ' 19 שורה 21-22)
13. הנתבעת הגישה מצידה תצהירים מטעם מספר בעלי תפקידים בכלא באותה עת: ולדימיר דרוקין (ו.ד.) - רס"פ פלוגה א', יעקב שמולביץ', עימאד חמדאן – עוזר קצין המודיעין בכלא, מנחם בנש- חייל מילואים אשר מילא תפקיד אבטחה, רס"ן שמואל אלבז- מפקד הכלא. הודעותיהם של עדים אלו במצ"ח, אשר נגבו ביום הרצח, (בחקירה שנערכה בעקבות הארוע נשוא התביעה) הוגשו במצורף לתצהיריהם. כמו כן הוגשו, חלף תצהירים, הודעותיהם במצ"ח של בעלי תפקידים נוספים: אל"מ גז לקס – עוזר קצין משטרה צבאית ראשי, סמל ניר פייביש- הסמל הסופר, סמ"ר ישראל רוימי, רב"ט פטריק אסטרוק, סגן אליהו גולן – מ"פ פלוגה א', סגן ברנרד שטראוס (רופא הכלא), סמל ניר אלוני (חובש). הודעות אלו הוגשו במסגרת בקשת הנתבעת מיום 21.6.04 לפטור מתצהירי עדות ראשית.
14. לאחר מכן, הגישו התובעים, ביום 31.1.06, בקשה שנתקבלה, להגיש ראיות נוספות. במסגרת הבקשה הגישו התובעים ראיות בנוגע לרצח האסיר _____ אלכילאני, שאירע אף הוא בכלא מגידו, בפלוגה ב', באותן נסיבות, כשבועיים לפני הרצח נשוא התביעה ביום 1.2.96. (להלן: **רצח אלכילאני**), הראיות שהוגשו הן:
- I. כתבי אישום שהוגשו נגד החשודים ברצח אלכילאני.
  - II. פרוטוקולים והחלטות מדיוני המעצר של החשודים ברצח אלכילאני.

III. הודעה מטעם המדינה לביהמ"ש בע"פ 4765/98 כנגד אחד מהנאשמים ברצח אלכילאני.

IV. הודעותיהם במצ"ח ובמשטרה של מספר בעלי תפקידים בכלא אשר נחקרו בקשר לרצח אלכילאני. מלבד הודעתו של גז לקס, נגבו כל ההודעות ביום הרצח:

- i. הודעתו במצ"ח של סמל אהרון ליאור - סמל פלוגה ב'
- ii. הודעתו במשטרה של עופר דהן - קצין המודיעין של כלא מגידו
- iii. הודעתו במשטרה של עמוס פרוינד - קצין תורן בליל רצח אלכילאני.
- iv. הודעתו במשטרה של האני נגי'אני - מפקד הפלוגה בה אירע רצח אלכילאני (פלוגה ב').
- v. הודעתו במצ"ח של סגן מרקו פיזארו - קמב"צ כלא מגידו.
- vi. הודעתו במצ"ח של רס"ן שמואל אלבו - מפקד הכלא.
- vii. הודעתו של אל"מ לקס גז - עוזר קמצי"ר לכליאה.

15. הנתבעת קיבלה רשות להביא ראיות הזמה בנוגע לרצח אלכילאני. במסגרת זו הגישה הנתבעת תצהיר נוסף (על הודעתו שהוגשה בשלב הראשון) של העד אליהו גולן - מפקד הפלוגה בה אירע הרצח נשוא התביעה דן-פלוגה א', ותצהיר של עמוס פרוינד, אשר הודעתו הוגשה ע"י התובעים. כמו כן הגישה הנתבעת "נוהל טיפול בארועים בין כלואים בתוך מתקני הכליאה" (פקודה מס' 1/7.421) אשר סומן ת/1 ושרטוט של התא בו התרחש הרצח נשוא התביעה.

16. במסגרת פרשת התביעה, העיד אחיו של המנוח, ____ שחאתית, ונחקר בחקירה נגדית. הודעתו של העד, ____ אמטיר, שכנו לתא של המנוח, הוגשה בהסכמה ללא חקירה נגדית.

17. במסגרת פרשת ההגנה העידו ונחקרו: מנחם בנש- איש מילואים שהיה חלק מצוות האבטחה בעת הספירות בכלא, עימאד חמדאן- עוזר קצין המודיעין וקצין תורן ביום הרצח, שמואל אלבו- מפקד הכלא בתקופה הרלבנטית, וגז לקס- ע. קצין משטרה צבאית ראשי בתקופה הרלבנטית. הודעותיהם ותצהיריהם של שאר עדי ההגנה וכן ההודעות שהוגשו ע"י התובעים במסגרת הבקשה להגיש ראיות נוספות הוגשו בהסכמה ללא חקירה נגדית. סוכם כי הצדדים יוכלו לטעון כנגד תוכן ההודעות והתצהירים שהוגשו בהסכמה, וכי ביהמ"ש ייקח בחשבון את העובדה כי לא נחקרו. (עמ' 19 לפרוטוקול מיום 17.1.07)

מסגרת האחריות

18. אין חולק, כי רשויות הכלא חבות זהירות מושגית לאסירים המוחזקים על ידן. הדבר נקבע שוב ושוב בפסיקה (ראה, למשל: בת"א (ת"א) 975/77 נגר ואח' נ' מדינת

ישראל, פ"מ תשמ"ה(1), 490, תא (רמ') 2002/00 ואנונו אלי נ' האלד בן עבדל כרים אלשני (לא פורסם, 1.8.05)) ואף נובע מסעיף 322 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 הקובע כי:

מי שעליו האחריות לאדם שמחמת גילו, מחלתו, ליקויו הרוחני, מעצרו או כל סיבה אחרת אינו יכול להפקיע עצמו מאותה אחריות ואינו יכול לספק לעצמו את צרכי חייו - בין שהאחריות מקורה בחוזה או בדין ובין שנוצרה מחמת מעשה כשר או אסור של האחראי - חובה עליו לספק לו את צרכי מחייתו ולדאוג לבריאותו, ויראוהו כמי שגרם לתוצאות שבאו על חייו או על בריאותו של האדם מחמת שלא קיים את חובתו האמורה.

19. אף אין חולק, כי חובת הנתבעת להגן על האסירים גם מפגיעותיהן הרעות של אסירים האחרים. עוד בע"א 1892/95 וערעור שכנגד מוחמד קאסם אבו סעדה נ' משטרת ישראל ושירות בתי הסוהר ואח' פ"ד נא(2) 704, 708 נקבע כי "במסגרת היחסים בין הרשות לבין האסיר הנתון במשמורתה מוטלת על הרשות כלפי האסיר חובת השגחה". ועוד ראה בת.א. 2002/00 בעניין ואנונו הנ"ל, בעמ' 7 ופסקי הדין המוזכרים שם. לאחרונה ניתן פסק הדין בע"א 6279/04 עזבון המנוח מוסא אבו צבחה נ' מ"י (טרם פורסם, 2.5.07) שם נפסק כי כיוון שהמנוח היה נתון להשגחת הצבא חלה על האחרון חובת זהירות מושגית כלפיו, והוא חייב היה להגן עליו מפני פגיעתם הרעה של אחרים (פסקה 2 לפסק הדין).

20. ניתן אף ללמוד זאת מדרך קל וחומר, ממקרים בהם נשאה הנתבעת באחריות אף בשל אסירים אשר נטלו חייהם במו ידיהם. ר' למשל: ת.א. (מחוזי-ב"ש) 1302/00 אילוז בת שבע נ' מדינת ישראל (טרם פורסם, 16 בינואר 2007). לאחרונה ניתן פסק דין בת.א. 2140/04 (שלום, חיפה) עזבון המנוח אמיר אליקשווילי נ' מ"י (משטרת ישראל) (טרם פורסם, 11.4.2007) שם הוטלה אחריות מלאה על המדינה בגין רשלנותם של שוטרים אשר כשלו במניעת רצח תינוק ע"י אביו. ביהמ"ש קובע כי אין ספק כי קיימת חובת זהירות מושגית של המשטרה כלפי אזרחים, בשמירה על חייהם ושלומם. אף מכאן יש להקיש למקרה שבפנינו מדרך קל וחומר: אם המשטרה אחראית לשלומם וחייהם של כלל האזרחים, אשר אינם נמצאים תחת שליטתה הישירה – קל וחומר אחראי מפקד הכלא לשלומם וחייהם של אסירים הנמצאים במשמרתו ותחת השגחתו.

השאלות השנויות במחלוקת

21. השאלות השנויות במחלוקת הן: **האם יכלו הנתבעים לצפות את האפשרות לרצח המנוח ולמנוע אותה? והאם נקטו הנתבעים אמצעים סבירים על מנת למנוע רצח מעין זה?**

22. התובעים טוענים, כי הנתבעים ידעו כי האסירים בכלא נתונים לסיכון של עינויים ומוות מצד אסירים אחרים, שכן היתה זו תופעה מוכרת בכלא. הנתבעים ידעו, כי האמצעים אותם הפעילו אינם מתאימים, אינם מספיקים, ואינם מונעים סיכון זה, וצפו כי יתרחש מקרה כמתואר בכתב התביעה. אף על פי כן לא נקטו הנתבעים אמצעים מתאימים, אשר

היו בשליטתם הבלעדית, על מנת למנוע את התרחשות החקירה אשר הובילה למותו של המנוח. בכך התרשלו הנתבעים כלפי המנוח והפרו חובות חקוקות אשר נועדו להגן עליו.

שאלת הצפיות

23. בכלא מגידו, באגף בו נכלא המנוח, שוכנו אסירים המוגדרים כ"בטחוניים", בין השאר, בשל השתייכותם לתנועות וארגונים בלתי חוקיים מפלגים שונים. אסירים מהחמאס קיימו הן בכלא מגידו והן בבתי כלא אחרים חקירות אלימות כנגד אסירים אחרים, שנחשדו על ידם בשיתוף פעולה עם השלטונות. הדבר היה בגדר תופעה מוכרת בכלא. העיד על כך קצין המודיעין של כלא מגידו עופר דהן, בהודעתו במשטרה, עמ' 1, שורות 14-21:

"הארגון הגדול של החמס מקיים בכלא עצמו מנגנון בטחון פנימי המבצע חקירות של עצורים... במטרה לחשוף משתפי פעולה... ידוע שהם מבצעים חקירות אלימות ביותר שכוללים עינויים ופגיעות פיזיות קשות."

אף מפקד הכלא, שמואל אלבו, העיד בביהמ"ש כי היה מדובר בתופעה ידועה:

"היתה תקופה שחקירות פנים בין הכלואים היתה תופעה שכיחה" (פרוטוקול מיום 8.1.07, עמ' 26, שורה 11-12)

וכך אמר גם ע. קמצ"ר לכליאה, לקס גז, בעדותו בביהמ"ש ביום 17.1.07, עמ' 17, שורה (29)

24. למעשה, בידי קצין המודיעין של הכלא, עופר דהן, היו ביום בו נרצח אלכילאני, (דהיינו, עפ"י מידע שנאסף עוד קודם לכן) שמות של אסירים אשר ידוע היה לו כי ביצעו חקירות כאלה בעבר. ר' הודעתו במשטרה, עמ' 2 שורות 25-26:

"אני מבקש להציג לך חמישה קובצי שליפה מודיעיניים של חשודים שמשמשים כחוקרים של ארגון החמס במתחם"

25. הנתבעת טוענת, כי אינה נושאת באחריות למותו של המנוח, כיוון שהרצח נגרם ע"י מעשים של אחרים, אשר ניתקו את הקשר הסיבתי בין מחדלי הנתבעים לנזקי הרצח. אין כל ממש בטענה זו. כבר נפסק כי:

"אין בעובדה כשלעצמה, שהנזק נגרם במישרין על-ידי מעשה רצוני של אדם אחר, כדי לפטור את המעוול הראשוני מאחריות, וכי לצורך בחינת האשם של המעוול הראשוני, מהגדרתו בסעיף 64 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש], וביחוד בקשר לאמור בפסקה 2 שבו, לא רואים את מעשהו הרצוני של אחר כסיבה מכרעת לנזק, אלא אם המעשה הרצוני האמור לא היה בגדר הציפיות." (ראה ע"א 350/77 כיתן בע"מ נ' שרה וייס ואח', פ"ד לג(2), 785 עמ' 801-802). עוד נאמר שם כי:

"..... גם מעשה פשע המבוצע על-ידי אחר שהוא בגדר גורם זר מתערב, לא יחשב כסיבה מכרעת לנזק הפוטר את הגורם המתרשל הראשון מן האחריות בנזיקין, אם נדרשת מן הגורם

המתרשל הראשון חזות מראש של המעשה הזדוני, כאחת מן
התוצאות האפשריות של המעשה או המחדל המהווים את
האשם של הגורם המתרשל הראשון."

וראה עוד דברי כב' מ"מ הנשיא (זוסמן) (כתוארו אז) בע"א 704/71 בע' 748, המצוטטים
בת.א. 2002/00 ואנונו הנ"ל, בעמ' 7 לפסק הדין:

"מקום שחובת הזהירות שהופרה על-ידי הגורם הראשון הוטלה עליו דוקא כדי למנוע
התערבותו הרצונית של אדם אחר, העלולה להסב נזק, הגורם הראשון חייב, שאם לא
תאמר כן, רוקנת את חובתו לנהוג זהירות מכל תכנה."

26. בענייננו, מפקד הכלא ופקודיו היו צריכים לצפות מראש את העובדה שיהיו נסיונות
נוספים מצד אסירים לחקור בעיניי אסירים אחרים ולרצחם נפש, כאחת מן התוצאות
האפשריות של מחדליהם מלפקח באופן אפקטיבי על מעשי האסירים, ומליצור נתיב
מילוט לאסיר מותקף, כפי שיפורט בהמשך. כבר נפסק כי מן הראוי להרחיב את הציפיות
הנורמטיביות כאשר מדובר בפגיעה בחיי אדם. עמדה על כך כב' השופטת דורנר בע"א
8199/01 **עזבון המנוח עופר מירו ז"ל נ' יואב מירו** פ"ד נו(2) 785, באומרה:

"הציפיות הסבירה אינה עניין שבעובדה אלא עניין שבדין. גדריה משקפים את ערכי
החברה ומטרותיה בהקשר הנדון. כך, ההגנה על חיי-אדם מחייבת קביעת סטנדרט
התנהגות מחמיר, בגדרו נדרשת ציפיות סבירה לסכנות, שהיקפה רחב" (פסקה 6 לפסק
הדין)

27. גם על פי מבחן הסיכון שניתן להיעזר בו לבחינת קיומו של קשר סיבתי משפטי, ניתן
לקבוע כי התוצאה המזיקה בענייננו, הינה בתחום הסיכון שיצרה התנהגותו של המזיק,
וזאת אף אם התוצאה המזיקה נגרמה בהתערבותו של גורם זר (לעניין המבחנים לקיומו
של קשר סיבתי משפטי ובחינת "הסיבה המכרעת" ראה ע"א 576/81 **אילן בן שמעון נ'
אלי ברדה ו-4 אח'**. פ"ד לח(3), 1, עמ' 7-8)

28. ויודגש: הנתבעים, אשר היה בידם למנוע את התרחשות הסיכון, ולא עשו כן, נושאים
באחריות **למלוא הנזק** של התובעים, ואינם חולקים את אחריותם עם גורמי הנזק
הישירים, כפי שגם נפסק לאחרונה בתא (ב"ש) 1302/00 אילוז בת שבע נ' מדינת ישראל
הנ"ל, במקרה של התאבדות בין כתלי בית הסוהר. וכך נאמר בפסקה 4 לפסק הדין:

"אשר לטענות הנתבעת בדבר ניתוק הקשר הסיבתי או אשמו התורם של המנוח, הרי
שאינן בידי לקבל טענות אלה. גם אם יש ממש בטענה, כי המניע להתאבדות היה היחסים
המעורערים בין המנוח לאשתו, ולא עצם המעצר – ואיני אומרת זאת – וגם אם כטענת
ב"כ הנתבעת בסיכומיו המנוח היה "מוצא את ההזדמנות המתאימה לממש את כוונתו
לנוכח נחישותו, לא ניתן היה למנוע את הדבר" **עדיין אחראית הנתבעת למלוא נזקי**

התובעים כתוצאה מההתאבדות, משהפרה את חובותיה כלפי המנוח לשמור עליו בעודו במעצר.

לפיכך, הנני דוחה את טענות הנתבעת לעניין האחריות, וקובעת כי **משהפרה הנתבעת את חובתה כלפי המנוח בכך שהתירשה בשמירה עליו, ולכן, יכול היה לממש את כוונתו להתאבד, כפי שאיים שיעשה, אחראית הנתבעת כלפי התובעים למלוא נזקיהם** (ההדגשות שלי, ע.ק.).

גם בת.א. 2002/00 בעניין ואנונו שהוזכר לעיל, הוטלה על שירות בתי הסוהר **מלוא האחריות**. כן ראה פסק הדין שניתן לאחרונה ב.ת.א. 2140/04 (שלום, חיפה) **עזבון המנוח אמיר אליקשווילי נ' מדינת ישראל** (טרם פורסם, 11.4.2007) שם חויבה הנתבעת במלוא הנזק שנגרם עקב רשלנות שוטרים למנוע את רצח המנוח ע"י אביו.

לעניין אחריות של מזיק למעשהו הפלילי של צד שלישי ראה גם: ע"א 3510/99 **ולעס נ' אגד - אגודה שיתופית לתחבורה פ"ד נה(5) 826 (2001)**, ע"א 500/82 **עציוני נ' עזקר בע"מ** פ"ד מ(2) 733 (1986).

29. הנה כי כן, הנתבעת ידעה היטב כי האסירים הנתונים למשמורתם חשופים לסכנה של חקירות אלימות ואף קטלניות, מצד אסירים אחרים, וכי הנהלים הנהוגים בכלא אין בכוחם למנוע מעשי רצח אלה. "תזכורת אחרונה" לתופעה התקבלה שבועיים בלבד לפני הרצח נשוא תביעה זו, כאשר אסיר אחר (אלכילאני) נרצח באותו כלא ממש ובאותן נסיבות. מה עשתה הנתבעת על מנת למנוע התממשות סכנה זו ותוצאותיה הקטלניות?

אי נקיטת אמצעים למניעת חקירות אלימות

30. מניעת החקירות, ולכל הפחות, מניעת תוצאותיהן הקטלניות, צריכות היו להיעשות ע"י הנתבעים בשני מישורים:

I. פיקוח וקשר עין עם האסירים, אשר לא יאפשר מעשי אלימות באין רואה.

II. קיומו של ערוץ קשר מיידי ובלתי אמצעי בין אסיר שהותקף לסגל הכלא.

פיקוח וקשר עין עם האסירים

שמירה ופיקוח במהלך היום והלילה

31. כאמור לעיל, האסירים יכלו לעבור באופן חופשי בין שלשת התאים (למעט בשעות השינה). כמו כן, בעת ששהו בחצר, כשש שעות ביום, הם יכלו לבחור להישאר בתאים - משמעות ההוצאה לטיול היתה רק פתיחת התאים ומתן אפשרות ליציאה לחצר. העיד על כך עד הנתבעת ולדימיר דרוקין (ו.ד.) בהודעתו במצ"ח שצורפה לתצהירו, שורות 21-22:

"מהשעה 7:30 יש בדר"כ טיולים של העצורים בחצר. בכל יום ישנן 6 שעות שבהן העצורים מטיילים"

ובשורה 25-26:

"וזה אומר שמ 7:30, כשהספירות יוצאות, משאירים את שערי התאים פתוחים"

32. אותו עד העיד גם, בסעיף 7 לתצהירו, כי המבנה והחצר בהם שהו האסירים היו רועשים ביותר, כך שלא ניתן היה להבחין בצעקות מיוחדות מתוך המבנה. הוא אף העיד, באותו סעיף, שהשמירה על האסירים נעשתה בפיקוח מרחוק - מגג המבנה, וכן היה חייל מילואים אחד שישב מחוץ חצר. (ר' גם עדותו של סגן מפקד הפלוגה, אביחי בן חמו בעמ' 4 לפרוטוקול ת.פ. 81/96).

33. בעת היציאה לחצר, לא היו אנשי סגל במסדרון המחבר את התאים, ואף לא בתוך החצר, אלא רק מעבר לגדר של החצר (ר' עמ' 2, שורות 13-14 להודעתו של מנחם בנש, אשר הוגשה במצורף לתצהירו, ובה מתוארת ההפרדה בחצר בין התחום בו נמצאים העצירים, למקום בו נמצא השוטר הצבאי (ש.צ.)). ברור, אם כן, מדברי העד דרוקין, כי במשך שעות רבות ביום לא היה כל פיקוח על מעשי האסירים בתאיהם, ולא ניתן היה לראות או לשמוע את המתרחש בהם. כפי שהבהיר באופן שאינו משתמע לשתי פנים מפקד הפלוגה, סגן אליהו גולן:

"חוץ מספירות וחיפושים אף אחד לא נכנס לתאים, לא לרכבת ולא לז'1. לא ניתן לדעת מה קורה בפנים ובאם מתבצעת שם חקירת עצירים את חבריהם" (הודעתו אשר הוגשה חלף תצהיר, עמ' 1, שורות 26-28) העד חוזר ומדגיש נקודה זו בהודעתו, גם בעמ' 2, שורות 6-11, כנראה בתשובה לשאלת החוקר:

"אין לנו דרך לדעת מה קורה בדיוק בתוך התאים אלא אם ישימו מצלמות בפנים, ומכשירי האזנה. בצורה הנוכחית ישנה פרטיות לכלואים אבל במצב הזה לא ניתן לדעת מה קורה בתוך התאים בכל רגע נתון אלא בספירות ובחיפושים בלבד"

מחזק את דבריו גם איש המילואים מנחם בנש, אשר מסר בהודעתו במצ"ח, עמ' 3, שורה 17:

"לשוטרים הצבאיים ולשאר כוחותינו אין מגע כלשהו ישיר עם הכלואים, למעט בספירות, וגם זה רק לזמן קצר מאד ובנוכחות סגל הספירה"

יוער, כי בעדותו בביהמ"ש ניסה העד בנש לטעון כי לכלואים יש הזדמנויות אחרות ליצור קשר עם הסגל, אולם דבר זה סותר את הודעתו מיום הארוע במצ"ח, אשר היתה נטולת פניות, ולמעשה אף מפקד הכלא, אלבו, שלל אפשרויות אלה בהודעתו בביהמ"ש. (עמ' 25 לפרוטוקול מיום 8.1.07, שורה 19)

גם בלילה, עת ישנו האסירים בתאים, הפיקוח עליהם היה חלקי ביותר. דלתותיהם של שלשת תאי הרכבת היו פתוחות גם בלילה, והאסירים יכלו לישון בכל אחד משלשת התאים לפי בחירתם. המסדרון המחבר את התאים היה נעול (הודעתו של מנחם בנש, עמ' 1, שורות 13-16, עדותו של שמואל אלבו בביהמ"ש, פרוטוקול מיום 8.1.07, שורות 26-30). כפי שתיארו עדי הנתבעת, במהלך הלילה היה איש סגל בתפקיד "תשמוע" אשר תפקידו היה לאתר אירועים חריגים. התשמוע נמצא היה **מחוץ למתחם התאים** וסייר מידי פעם ליד המסדרון המחבר את תאי הרכבת, **מבחוץ**. (ר' הודעתו של מנחם בנש, עמ' 1 שורה 24 עד עמ' 2 שורה 2 ועדותו של אלבו לעיל). ספק עולה מהעדויות, אם התשמוע נכנס אפילו לחצר (ר' הודעתו במשטרה של עופר דהן, עמ' 1 שורה 22, והודעתו של בן חמו

במסגרת ת.פ. 81/96, עמ' 4 לפיה עמדת השוטר הצבאי נמצאת **מחוץ לחצר**). ההצעה לתאים נעשתה דרך חררי הצצה מסורגים. אולם, כפי שהודה מפקד הכלא, אלבו, בעדותו בפני ביהמ"ש, לא ניתן לראות את כל שטח התא מהאשנב המסורג, וישנן "נקודות מתות" הנסתרות מעין התשמוע, ולא ניתן לראות את המתרחש בהן (פרוטוקול מיום 8.1.07, עמ' 29, שורה 1).

34. הן מפקד הפלוגה, בדבריו אשר הובאו לעיל מהודעתו, והן מפקד הכלא, אלבו, בעדותו בבית המשפט, הבהירו כי הדרך היעילה ביותר, ולמעשה היחידה המבטיחה פיקוח אמיתי על מעשי האסירים ושמירה על שלומם באופן שוטף - הנה באמצעות אמצעים טכנולוגיים. כפי שהתבטא אלבו בעדותו בבית המשפט, עמ' 28 לפרוטוקול מיום 8.1.07, שורה 22:

"לטעמי אין דרך אחרת לשלול אפשרות קיומם של אירועים דומים אלא באמצעים טכנולוגיים הנהוגים אצל השב"ס"

35. יש לזכור: תא הרכבת לא היה מקום זמני ומאולתר להחזקת אסירים. זה היה ייעודו הקבוע. זה היה ייעודה הקבוע של הפלוגה. כבר בשלב התכנון וההקמה של תא כליאה מעין זה, היה על הנתבעת להתאימו לפונקציות הנדרשות ממנו. הנתבעת ידעה, למשל, לצייד את התא בדלתות סורגים הניתנות לנעילה ולסרג את חלונותיו, ולהקיף את החצר בגדרות תיל כפולות - דבר הנדרש למניעת בריחתם של האסירים. באותה מידה היה על הנתבעת להתאים את מבנה התא והפלוגה לפיקוח והגנה על האסירים. כך, למשל, אילו היתה הפלוגה בנויה מלכתחילה באופן שמאפשר הסתכלות אל תוך התאים בלי שיהיו "שטחים מתים" מנקודת מבטו של המתצפת, היה ניתן לזהות את חקירתו של המנוח ולמונעה בקלות. לו, למשל, נבנה התא מלכתחילה עם אשנבי הצצה מסורגים בקיר הנגדי למסדרון, ניתן היה לבצע פיקוח סדיר על המתנהל בתאים, ללא התראה מראש, ללא סיכון לסגל וללא שינוי בשגרת החיים של האסירים. וניתן לחשוב על פתרונות רבים אחרים.

36. אולם הפלוגה והתא תוכננו באופן שמנע מלכתחילה את האפשרות לפקח על המתנהל בין האסירים לבין עצמם, ובשום שלב לא נעשה מאמץ לתקן פגם זה - לא באמצעים הנדסיים ולא באמצעים טכנולוגיים.

37. מדוע לא נעשה שימוש באמצעים כאלו בכלא מגידו? מפקד הכלא הסביר מדוע לא ננקטו האמצעים הדרושים:

"הצבא חי בתחושה כל הזמן שהמשימה הזאת היא לא שלו" (שם)

38. אין מלים טובות מאלו על מנת לתאר את הלך הרוחות ששרר בצה"ל בנוגע לאחזקת האסירים הבטחוניים, אשר הביא לתוצאות הטרגיות נשוא תביעה זו: הצבא לא חפץ "להתעסק" באחזקתם של אסירים בטחוניים. הוא רצה לראות בכך משימה זמנית, ועל כן בכוונה לא השקיע במלוייה על הצד הטוב ביותר, ולמצער, אף לא באופן סביר. זאת, על אף שלדברי מפקד הכלא עצמו, אותה "זמניות" נמשכה למעלה מ-10 שנים. האמת היא, שצה"ל החזיק באסירים בטחוניים קרוב לעשרים שנה: החל מהאינתיפאדה

הראשונה, לדבריו של אלבו, דהיינו, משנת 1987, ועד לשנת 2005, כאשר עבר כלא מגידו לרשות שירות בתי הסוהר. בשנת 1996, לאחר קרוב ל-10 שנים של פעילות בתחום, לא היה כל בסיס לראיית המשימה כזמנית. מיותר לציין, כי לא הובאה כל ראיה לכך שבתקופה הרלבנטית לתביעה היו סימנים כלשהם כי צה"ל עומד "להשתחרר" ממשימה זו. אף על פי כן, צה"ל נהג זלזול בביצוע משימה זו- זלזול אשר התבטא, כפי שיפורט בהמשך, בהיעדר הפקת לקחים לעתיד באופן ממצה ומסודר, אם בכלל, ובהסתפקות באמצעים בלתי מספקים ובלתי מתאימים לשמירה על כבודם ועל חייהם של האסירים.

39. מפקד הכלא, אלבו, הסביר בעדותו בביהמ"ש, כי הצבא ניסה להשתמש בכוח אדם מוגבר כתחליף לאותם אמצעים, אולם אף לדבריו, לא מדובר בפתרון של 100% (עמ' 28, שורה 24). גם מתיאור מערך האבטחה האנושית, כפי שהוצג ע"י הנתבעת, לא מדובר באבטחה הדוקה או מוגברת במיוחד: מדובר בשומר על גג המבנה ושומר ליד החצר. שניהם אינם יכולים לראות את הנעשה בתאים במשך היום. במשך הלילה חייל אחד מסייר, מדי פעם, בחצר, או אף רחוק מכך, ומציץ דרך חרך ממונו **לא ניתן** לראות את כל התא. קשה לומר כי מדובר בהקצאת כוח אדם בכמות ובאופן המהווים תחליף אמיתי לאמצעים טכנולוגיים או אחרים.

40. זאת ועוד, לאורך כל הדרך, טענת הנתבעת היא כי יש לאזן בין הצורך לפקח על האסירים מקרוב, לבין הסיכון הנשקף מהם לכאורה, והצורך להגן על סגל הכלא. בעיה זו נובעת, כמובן, מהעדר התייחסות לצורך הזה בתכנון המוקדם של מבנה המתקן. נמצא, אם כן, שבהינתן המבנה של המתקן, היכולת להפעיל פיקוח ובקרה באמצעות סגל אנושי, שיש צורך להגן עליו, היא מוגבלת במהותה.

פיקוח במהלך הספירה- האמנם?

41. כאמור, במהלך הפעילות ביום ובלילה אנשי סגל הכלא לא באו במגע ישיר וקרוב עם הכלואים, אשר איפשר להם לבחון את מצבם הפיסי. הספירות יכלו, לכאורה, לשמש נקודת מפגש בין הסגל לכלואים לצורך בדיקת שלמות גופם ואיתור אסירים במצוקה. **ברם, בדרך בה נוהלו הספירות לא ניתן היה לראות את האסירים.** יותר מכך, עדי הנתבעת הודו, כי בחינת מצב האסירים **כלל לא היתה בין מטרות הספירה.** הספירה נועדה לוודא שכל האסירים נמצאים ואיש לא ברח. הא ותו לא. כפי שהסביר העד מנחם בנש בתשובה לשאלת ביהמ"ש:

ש.ת. תפקידו של הסופר לספור פיזית שלא נעלם אף אדם.

ש.ת. הסופר לא צריך לבצע שום פעולה נוספת."

(פרוטוקול מיום 8.1.07, עמ' 19, שורות 11-12)

42. בהתאם למטרה זו הספירות שבוצעו היו "ספירות ראשים" דהיינו: הסמל הסופר בדק רק **כמה אסירים יש בכל תא ולא בדק מיהם האסירים היושבים בו.** העידו על כך:

העד מנחם בנש בעדותו בביהמ"ש, פרוטוקול מיום 8.1.07, עמ' 18 שורות 4-8:

"יש 2 שורות דרגשים מימין ומשמאל כאשר האסיר מהמיטה העליונה ישוב לצד האסיר במיטה התחתונה עם גבם כלפי המעבר וכך הוא סופר מספרית... הספירה נעשית בזריזות..."

העד עימאד חמדאן בעדותו בביהמ"ש, פרוטוקול מיום 8.1.07, עמ' 23 שורות 9-10:
 "ש.ת. בספירה הספציפית נעשתה ספירה פיזית ואינני יודע אם תמיד היו ככה נוהגים.
 ש.ת. לא זכור לי שהיה נוהל שעל פי היתה מתבצעת ספירה שמית.

..

ש.ת. ניתן לראות את התאים מהמזדרון ואין צורך להכנס – הכוונה שניתן לספור את הכלואים מהמזדרון והספירה נועדה לוודא שכולם נמצאים.

ש.ת. ספירת הראשים בדרך כלל לקחה 3-5 דקות"

43. על אף האמור לעיל, עולה מהודעותיהם ועדויותיהם של עדי הנתבעת, כי ספירת הבוקר **צריכה הייתה להיות**, עפ"י הנוהל, ספירה **שמית** דהיינו: הסמל הסופר היה אמור להקריא את שמות האסירים, והם היו עונים את מספרם. כפי שהעיד אלבו, מפקד הכלא בביהמ"ש:

" ספירת הכלואים היתה בדרך של מה שמכונה "ספירת ראשים" למעט ספירת בוקר שהיתה שמית שמקריאים שם שם.

ש.ת. אני לא זוכר את הנוהל ולכן אינני יודע לאשר כיום כיצד בוצעה הספירה. אני זוכר שהנוהל היה לעשות ספירת בוקר שמית"

כך גם העיד סגן מפקד פלוגה א', אביחי בן חמו, במסגרת ת.פ. 81/96, עמ' 5 לפרוטוקול:

"ספירות צהריים וערב היו מתבצעות מספרית נכנסים לאגף הרכבת הולכים לתאים סופרים את מספר האנשים שנמצאים באותו תא ומשווים עם גיליון הספירה. בספירות הבוקר נכון לאותה תקופה הספירות היו מתבצעות הסמל תורן של אותה פלוגה קורא את שם העצור והאסיר עונה את מספרו"

44. עם זאת, יוער, כי באופן שבוצעה הספירה השמית, ערכה היה דל יחסית. סמ"פ פלוגה א', בן חמו, העיד בעמ' 6 לפרוטוקול ת.פ. 81/96

"נכון לאותה תקופה אם אסיר אחר היה נוקב במספר של רעהו על אף שחברו לא נמצא בתא אנחנו לא יכולנו לדעת את זה אז"

אף ניר פייביש, אשר הוא עצמו ביצע את הספירות, העיד במסגרת ת.פ. 81/96, בעמ' 12-13 כי:

"אנחנו מקבלים גליונות ספירה זה רשום מאוד חלש כשאני נכנס לתא הוא חשוך אני מרוכז במה שמודפס על גליונות הספירה ואני לא מתמקד במי שעונה לי. אני קורא את השם ובודק בשימה אם ליד השם זה המספר שקראו כך שאני לא יכול בכלל לראות מי אומר"

אי שמירה על נהלי הספירות

45. אולם, מסתבר כי החיילים שבפועל ספרו את הכלואים ביום הרצח (ואולי אף לפני כן), **חרגו מהנוהל** לפיו יש לבצע בבקרים ספירה שמית, והסתפקו בספירת ראשים בלבד. על כך העידו הן עימאד חמדאן, אשר היה קצין תורן ואחראי על הספירה בבוקר יום הרצח, והן ניר פייביש, הסמל שביצע בעצמו את הספירה באותו בוקר.

עימאד חמדאן העיד בסעיף 3 לתצהירו:

"הספירה לא הייתה שמית, אלא ספירת ראשים. ידענו שבתא מסויים צריכים להיות מספר אסירים קבוע, ומנינו את מספר האסירים באותו תא". וראה גם עמ' 2 להודעתו במצ"ח מיום הרצח, אשר צורפה לתצהירו, שורות 2-1.

והסמל ניר פייביש העיד במסגרת ת.פ. 81/96, עמ' 12 לפרוטוקול:

"הספירה בבוקר שעשיתי היא ספירה לספור כמה סך הכל אסירים" ובהמשך דבריו, בעמ' 13:

"אני באותה תקופה ביצעתי את הספירה רק ספירת גולגולות לא ספירה שמית וזה עשיתי רק בבוקר. גם ספירת הערב לא ביצעתי ספירה שמית. כל הספירה בכל אגף הרכבת נמשכת כשתי דקות וזו ספירה כמותית".

כלומר, **הנוהל והוראות המפקדים** עליהן העידו מפקד הכלא וסגן מפקד הפלוגה **לא בוצעו**. המעט שניתן היה לעשות על מנת לבדוק אם כל האסירים חיים, לכל הפחות- לא נעשה.

46. ואכן, מדובר במעט. שכן במהלך הספירה הסמל הסופר, ושאר הסגל, אף לא ראו את פניהם של האסירים. מטעמים הקשורים ככל הנראה לנהלי בטיחות, ישבו האסירים **בגבם אל הסופרים**. העידו על כך מספר רב של עדים:

I. מנחם בנש, בעדותו בביהמ"ש מיום 8.1.07, בעמ' 18 ובעמ' 19, ובהודעתו במצ"ח עמ' 1 שורה 7-8.3

II. העד אלבוז, בעדותו בביהמ"ש מיום 8.1.07, בעמ' 25, בתשובה לשאלת ביהמ"ש.

III. סג"מ עמוס פרוינד (קצין תורן בפלוגה ב'), בהודעתו במצ"ח מיום 1.2.96, עמ' 2, שורות 5-7, 12-14.

IV. עופר דהן, קצין המודיעין, בהודעתו במצ"ח מיום 1.2.96, עמ' 2, שורות 2-4.

V. ניר פייביש, הסמל הסופר, בהודעתו **במשטרה** (הוגשה במצורף לתצהיר עדות ראשית מטעם התובע. הודעתו במצ"ח הוגשה ע"י הנתבעת) עמ' 3, שורות 14-16.

VI. העד עימאד חמדאן, הקצין התורן, היה היא היחיד שטען כי הכלואים ישבו עם הפנים אל הסופרים, אולם, מדובר בקצין שאינו חלק מסגל הפלוגה, וכפי שהעיד על עצמו עוסק בעיקר במנהלה, ועל כן ברי כי לא היה בקי בנהלים, וסביר כי לא

זכר אותם כ"כ טוב. אף הראינו לפני כן, שעד זה לא הקפיד על קיום הנהלים בנושא הספירה השמית, ואולי מתוך חוסר ידיעה.

את המצב העגום שנוצר עקב שיטת ספירה זו היטיב לתאר עמוס פרוינד הנ"ל בהודעתו במצ"ח, בעמוד 3 שורות 2-4 :

"אני רוצה לציין שמבחינה תאורטית יתכן מצב שהעצור יושב בספירה כאשר הוא כבר ללא רוח חיים וקשה להבחין בכך"

47. ייתכן, וכפי שהוסבר ע"י עדי הנתבעת, שהישיבה עם הגב בעת הספירות היתה הכרחית לצורך שמירה על בטחון הסופרים. עם זאת, היה על רשויות הכלא לייצר סיטואציות אחרות, על בסיס קבוע, בהן יוכל הסגל לראות את פני הכלואים וגופם ולוודא כי הם עומדים על הרגליים, חיים ונושמים. דבר זה לא נעשה.

48. כפי שעולה מעדויות הסגל, הסיטואציה היחידה בה ראו החיילים את הכלואים הייתה בעת חיפוש. אולם חיפושים לא נעשו באופן יומיומי ושגרת, אלא עפ"י הצורך בלבד או לפי מידע מודיעיני (ר' עדותו של אלבו, עמ' 24, שורה 19, עדותו של לקס גז, עמ' 18 לפרוטוקול). זאת ועוד **בתקופת הרמדאן** (בה התרחשו שני אירועי הרצח) **לא בוצעו חיפושים כלל**. כפי שהעיד סגן מפקד פלוגה א' אביחי בן חמו במסגרת ת.פ. 81/96, עמ' 9, בתשובה לשאלת עו"ד לוי. הדברים אף אושרו ע"י מפקד הכלא, אלבו, בעדותו בביהמ"ש, עמ' 25, שורה 12.

49. יודגש, כי ע. קמצ"ר, גז לקס, העיד בפני חוקר מצ"ח (הודעה ראשונה, שורה 17-18) כי בעקבות רצח אלכילאני יצאה הנחיה להגברת העירנות והכוננות בחודש הרמדאן. לטענת גז, הפקודות מולאו. אלא שמתוך העדויות שהוזכרו לעיל, ועדויות שיוזכרו להלן, עולה כי לא רק שלא ננקטו פעולות להגברת העירנות מעבר לשגרת הכלא הרגילה, אלא רמת הפיקוח אף **ירדה** במהלך חודש הרמדאן: כאמור לעיל, לא בוצעו בתקופה זו חיפושים, וכן בוטלה ספירת הצהריים. על כך העידו עדים שנחקרו לאחר מקרה הרצח השני, נשוא תביעה זו, דהיינו: עדים אלו העידו על המצב ששרר בכלא **לאחר** שכבר ניתנו, לכאורה, ההוראות להגברת העירנות. (ראה: עדותו בביהמ"ש של אלבו, 8.1.07, עמוד 25, שורות 5-6, 12, הודעתו במשטרה של האני נגיאני, מפקד פלוגה ב', שורות 24-25, הודעתו במצ"ח של סגן מרקו פיזארו, שורות 3-4, עדותו במסגרת ת.פ. 81/96 של אביחי בן חמו, סגן מפקד פלוגה א', עמ' 6 לפרוטוקול.) בן חמו אף העיד, בעמ' 5, כי את ספירת הצהריים מבצע איש סגל המכיר את הפלוגה (הוא עצמו או המ"פ) בעוד את ספירת הערב והבוקר מבצע תורן כלשהו. אף על פי כן הספירה שבוטלה היא הספירה בה משתתף איש סגל קבוע.

50. המסקנה הנובעת מהסתירה בין הודעתו של לקס גז, לפיה ניתנה הוראה להגברת העירנות ברמדאן, לבין עדויותיהם של שאר העדים לפיהן דווקא הופחתה העירנות בתקופה זו, יכולה להיות אחת משתיים:

I. לא ניתנו הוראות להגברת העירנות ברמדאן (ומכאן שדברי העד אינם אמת).

II. ניתנו הוראות אך הן לא בוצעו.

i. במקרה האחרון, כיוון שגז לקס העיד כי ההוראות מולאו, אין אלא להסיק, כי העד לא בדק ולא פיקח על ביצוע הוראות אלו, ודבריו לחוקר נאמרו על דרך הסתם.

51. המסקנה העולה מכל האמור לעיל היא כי הנתבעים לא יצרו בשגרת הכלא כל מנגנון שהוא המאפשר להם, ולו אף פעם אחת ביום בלבד, לוודא כי הכלואים הנתונים למשמורתם הנם בריאים ושלמים. במהלך היום לא היה כל מגע וקשר עין בין הסגל לאסירים. הספירות נוהלו באופן שלא איפשר לסגל לראות את האסירים, ולא נבדקה נוכחותם של אסירים ספציפיים. חיפושים לא בוצעו באופן קבוע, וברמז לא בוצעו כלל. הכלואים הופקרו לגורלם ולחסדיהם של הכלואים האחרים.

52. הנה כי כן, אנו רואים, כי סגל הכלא וכן דרגים בכירים יותר **ידעו** כי בין כתלי הכלא נערכות חקירות אלימות, אולם לא נקטו באמצעים המאפשרים למנוע אותן: לא אמצעים טכנולוגיים ולא ע"י פיקוח אנושי. הפתרון היחיד שהציגה הנתבעת למצב זה, הוא האפשרות להציל, **לאחר מעשה**, אסיר שהותקף, ע"י פניה של המותקף לסגל הכלא ובקשה להגן עליו במסגרת "נוהל" "טעון הגנה". על פניה, אפשרות זו אינה מספקת, שכן היא אינה **מונעת** את מעשי האלימות באסיר המותקף, אלא רק מאפשרת לו, אם עדיין לא נפח את נשמתו, לפנות לסגל במועד מאוחר יותר. עם זאת, נבחן, האומנם כלל מדובר היה באופציה בת מימוש לאסיר הנתון תחת חקירה אלימה?

היעדר אפשרות לפניה לסגל הכלא

הכלל- קשר באמצעות נציג בלבד

53. כפי שתיארו עדי הנתבעת הקשר בין האסירים לסגל נעשה, כדבר שבשגרה, אך ורק באמצעות נציגי האסירים שכונו "שווישים". לכל תא היה שוויש, אסיר בעצמו, אשר היה מעביר הודעות ובקשות מהאסירים אל הסגל, וכן מעביר לאסירים את הוראות הסגל. כפי שמבהיר מפקד הכלא, אלבוז, בעדותו מיום 8.1.07, עמ' 25, בתשובות לשאלות בית המשפט, שורה 19 ואילך:

"ש.ת. לא היתה אפשרות מסודרת לכלואים להציג טענות במהלך הספירה, כפי שמקובל אצל חיילים. צריך להבין את הדינמיקה של הפעלת הכלואים בתוך הכלא שזה התבסס בעיקר על קשר עם נציגים.

ש.ת. הדרך היחידה היא לפנות לשוויש, או לעוה"ד. במשך הספירה המקרים שקרו בעבר, פנו אלנו בעצם בדרך של קפיצה במהלך הספירה לעבר הכוח וההוראות של הכוח במקרה זה הן להטיח צעקות לכולם שישבו ולטפל במקרה הבודד של אותו כלוא תוך כך שמבודדים את הכלוא, לוקחים אותו ושומעים את טענותיו. היו הרבה מקרים כאלה בעבר. מדובר בפרקטיקה שלא היתה מעוגנת בנוהל מסודר.

ש.ת. **אין דרך שלפיה ניתן לפנות לכלוא ביוזמת השוטרים שאז נחשד הכלוא בשיתוף פעולה. הכלוא יכול לפנות באמצעות השוויש או באמצעות עוה"ד שלו.** " (ההדגשות שלי, ע.ק.)

54. הסגל היה מודע לצורך בקשר ישיר בין הכלואים לסגל הכלא, על מנת להעלות מצוקות. מפקד הכלא, אלבו, העיד בביהמ"ש כי בפלוגה בה היו כלואים חיילי צה"ל, הייתה לחיילים הכלואים אפשרות מסודרת להעלות טענות בזמן הספירה (פרוטוקול מיום 8.1.07, עמ' 25, שורות 16-17). מהאסירים הפלסטיניים בפלוגה א', לעומת זאת, נמנעה האפשרות להעלות טענות בצורה מסודרת, והספירה שנעשתה בזריזות כה רבה באופן המתואר לעיל, לא הותירה בידם אף את משך הזמן הדרוש להעלות טענות באופן ספונטני.

55. ובכן, אסיר שהותקף ע"י חבריו יכול היה לזכות בהגנת הסגל רק באמצעות השוויש, אשר דיווח לסגל על מצבו. (כמובן, שפגישה עם עורך דין אינה אופציה מעשית לפנייה של אסיר שהנו קורבן אלימות, באשר היא מתרחשת לעתים רחוקות, אם בכלל. האסיר אף אינו יכול לבקש לקרוא את עורך-דינו לפגישה שלא דרך סגל הכלא – דהיינו דרך השוויש). דהיינו- האסיר תלוי בשיתוף הפעולה של השוויש. זאת, כאשר השוויש עשוי להיות נתון ללחצים ולשתף פעולה, באופן פסיבי (ע"י הימנעות מדיווח, דיווח חלקי או מטעה), עם ה"חוקרים" המענים את האסיר. ואכן, נראה כי כך גם היה בארוע נשוא התביעה. העד מנחם בנש מתאר את התנהגותו של השוויש בהודעתו במצ"ח, אשר צורפה לתצהירו, עמ' 2 שורה 17 ואילך:

"בא שוויש לגדר ואמר שיש לו בן אדם חולה... הוא נראה לי אדיש למדי. ... המתנו עם החובש לצד הגדר עוד כדקה או שתיים ושאלנו את השוויש מה עם החולה. אז, לאחר שדחקנו בו להביא את החולה, הביא השוויש יחד עם כמה עצירים שנשאו עציר ששכב על דרגש" (ההדגשה שלי, ע.ק.)

יודגש, כי כאשר השוויש דיווח על אסיר "חולה" ידע השוויש היטב, עפ"י הסימנים שעל גופו, אותם ראו ותיארו גם אנשי הסגל (בנש, בהודעתו במצ"ח עמ' 3 שורות 4, 14-15 הרופא ברנרד שטראוס, בהודעתו במצ"ח שורה 5-6, החובש, ניר אלוני, בהודעתו במצ"ח, שורות 11-13, 18-19 אלבו, בהודעתו במצ"ח, עמ' 1 שורות 19-21) כי מדובר באסיר במצב קריטי אשר אינו יכול אף לזוז. הוא מנע מידע זה מהסגל, והסתפק בתיאור "חולה", וכך מנע מהסגל להבין, כי מדובר במקרה חירום ויש לפעול במהירות הרבה ביותר האפשרית על מנת למנוע מוות.

56. לא הייתה זו פעם ראשונה שסגל הכלא נחשף לאדישותם של השווישים לחיי האסירים המותקפים: ברצח אלכילאני, שאירע שבועיים קודם לכן, תיאר סמל ליאור אהרון את התנהגותו של השוויש שדיווח לבסוף על כך שיש אסיר חולה (עמ' 1 להודעתו, שורות 13-19):

"ניגש אלי השוויש ואמר לי שצריך להביא חובש כי יש מישהו חולה מאד ובמצב קשה. הוא לא אמר לי שהוא מת. קראתי לחובש בקשר בדחיפות להגיע, והחובש אבי הגיע תוך

כמה דקות- אולי כחמש דקות. **הוריתי לשוויש להביא את החולה מהר, אבל לקח להם – לכלואים- הרבה זמן להביאו לשער- אולי כשבע דקות לאחר שהחובש הגיע.** נראה לי שהם היו אדישים מאד כל הזמן" (ההדגשות שלי, ע.ק.).

57. סגל הכלא ידע, אם כך, כי השווישים עשויים להיות אדישים לגורלם של האסירים הנתונים לחסדיהם, וכי לא ניתן לסמוך עליהם כאנשי קשר אמינים, וודאי לא במצבי חירום. הסגל ידע על כך עוד לפני הרצח נשוא תביעה זו. עם זאת, לא נעשתה כל פעולה ממשית כדי למנוע את התלות של האסירים ברצונם הטוב של השווישים. ע.קמצי"ר, לקס גז, העיד במצ"ח (הודעה ראשונה מיום 18.3.96 שעה 9:30) כי האמצעי היחיד שנקט לאחר רצח אלכילאני היה שיחה עם השווישים "שבמסגרתה אף איים מפקד הכלא להראות בטלוויזיה במעגל סגור את תמונות העצור ההרוג" (עמ' 2 שורה 5-2). כפי שמעידה התנהגות השווישים ברצח השני, נשוא תביעה זו - ה"איום" לא עורר כל התרגשות... מפקד הכלא אף "הגדיל לעשות" ולאחר הרצח נשוא תביעה זו, לדברי לקס גז הנ"ל "סיכם עם הנהגת הכלואים שיקפידו לאפשר לכל מי שמבקש הגנה של מפקדת הכלא אכן לקבל את ההגנה ולא למנוע אותה" (הודעתו השניה של גז, מיום 18.3.96, שעה 9:55, עמ' 1 שורה 15-18). אכן- נאה: מפקד הכלא צריך לבקש מנציגי הכלואים שיואילו לעשות את תפקידם ובמקום לשתף פעולה עם חוקרים אלימים- לסייע לקורבנותיהם ע"י אי מניעת גישה לסגל. ההגנה המוזכרת ע"י גז בהודעתו הנ"ל מתייחסת למוצא האחרון של אסיר שהותקף ע"י אסירים אחרים- לאחר שהשוויש לא פנה אל הסגל, ולאחר שכל אופן פניה ישיר אל הסגל נחסם בפניו הן בשל הנהלים, והן בשל החשד לשיתוף פעולה שעשוי לדבוק בו בשל פניה כזאת. על טיבה של בקשת הגנה זו נעמוד להלן:

החריג- קפיצה לעבר הסגל לצורך קבלת הגנה

58. בקשת ההגנה בה מדובר, היא למעשה אופציה בלתי פורמלית, אשר התפתחה כפרקטיקה מקובלת, בלית ברירה וכמוצא אחרון לאסיר אשר הותקף ע"י אסירים אחרים, וזאת משום שלא היה בנמצא כל נוהל המאפשר לאסיר במצב כזה לפנות לסגל בבקשה הגנה באופן מסודר. הפרקטיקה, כפי שתוארה ע"י עדי הנתבעת הייתה כדלקמן: במהלך הספירה, ולקראת סיומה, היה על האסיר שהותקף לקפוץ ממקומו ולרוץ לכיוון פתח התא (הסגור!) אשר מעבר לו עמד הכוח הסופר, ולבקש את הגנת הסגל. (ראה: תצהירו של אלי גולן (א.ג.) עמ' 2 סעיף 14, עדותו של סמל ניר פייביש בפרוטוקול במסגרת ת.פ. 81/96 עמ' 12-13, עדותו של מפקד הכלא אלבו, פרוטוקול מיום 8.1.07 עמ' 26 שורות 10-17)

הסמל הסופר של אותה עת, ניר פייביש, תיאר בעדותו בביהמ"ש (במסגרת ת.פ. 81/86) את הבעייתיות ביישום פרקטיקה זו, לגבי תא הרכבת, בו היה כלוא המנוח:

"בתאים ב"רכבת" לא יכולים לקפוץ כי התאים סגורים אלא רק כשאנחנו עומדים ללכת והדלתות נפתחות." (עמ' 13 לפרוטוקול בת.פ. 81/96, בתשובה לשאלת עו"ד לויין).

יצוין, כי סמל ניר פייביש היה מי שספר בעצמו את האסירים בתא הרכבת, ועל כן הוא המקור הטוב, המהימן, והמדויק ביותר בכל הנוגע לאופן הספירה והאפשרויות שעמדו לאסירים במהלכה.

מפקד הכלא, אלבוז, חיזק דברים אלו בעדותו בביהמ"ש ואף הוסיף עליהם באמרו:
 כשאת מקריאה לי מעדותו של העד פייביש ניר, שהיה הסמ"ל הסופר עובר לאירוע, כפי
 שהובאה בהליך הפלילי, עמ' 13 לפרוט' אני משיב כי קצת יותר קשה לקפוץ בתאי המבנה
 בפלוגה א'. מדובר בתא של ריבוע והדלת בצד ימין ואם נמצא כלוא שעבר חקירה על ידי
 חבריו, סביר להניח שהוא יושב בחלק הפנימי של התא אז יהיה לו יותר קשה להגיע
 לחזית ולפתח הדלת בדרך של קפיצה, באשר לפלוגת אוהלים שם מבנה האוהל מאפשר
 מזדרון יציאה נוח יותר. (פרוטוקול מיום 8.1.07, עמ' 27, שורות 11-15)

הודעתו במשטרה של _____ אמטיר, שכנו של המנוח לתא, מאשרת כי אכן גם במקרה הזה
 רוצחיו של המנוח דאגו להקשות עליו לקפוץ כדי לקבל את הגנת הסגל, בכך שאחד מהם,
 _____ ג'לאד, ישב ליד המנוח בעת הספירה. (עמ' 2 להודעתו שורות 1-2)

59. אנו למדים, אם כן, שאסיר אשר היה נתון לעינויים, ואשר היה כלוא בתא ה"רכבת" -
 היה עליו לחכות לשעת הספירה (אם לא נפח נשמתו עד אז) ובדיוק בתום הספירה לקפוץ
 ולרוץ לכיוון דלת התא הסגורה, לפתוח אותה בעצמו ולהגיע אל הסגל, לפני שמבקשי
 נפשו יגיעו אליו. מדובר כמעט במשימה בלתי אפשרית, במיוחד כאשר האסיר פצוע קשה
 כתוצאה מהחקירות שעבר. אך בכך לא סגי: על ניסיונו של אסיר לבצע "קפיצה" זו נערמו
 מכשולים נוספים:

I. **מניעת ביצוע הקפיצה ע"י האסירים האחרים בתא:** כפי שהסביר אלבוז בעדותו
 בביהמ"ש (פרוטוקול מיום 8.1.07 עמ' 27 שורות 12-15):

" קצת יותר קשה לקפוץ בתאי המבנה בפלוגה א'. מדובר בתא של ריבוע והדלת בצד
 ימין ואם נמצא כלוא שעבר חקירה על ידי חבריו, סביר להניח שהוא יושב בחלק
 הפנימי של התא אז יהיה לו יותר קשה להגיע לחזית ולפתח הדלת בדרך של
 קפיצה " (ההדגשה שלי, ע.ק.)

כאמור, אף העד לקס גז העיד (ר' סעיף 57 לעיל) כי היה בכוחם של האסירים למנוע
 מהאסיר להגיע אל הסגל. יש לזכור, כי מדובר ב"חלון הזדמנויות" בן שניות ספורות
 בלבד, שכן הספירה כולה אורכת כשתי דקות (ר' עדותו של פייביש, בת.פ. 81/96 עמ'
 13 שורה אחרונה) וכפי שהסביר העד ניר פייביש, על האסיר לקפוץ בתום הספירה,
 בדיוק כאשר הסגל עוזב.

II. **תגובה אלימה מצד הסגל-** כפי שהעיד מנחם בנש בפני ביהמ"ש ביום 8.1.07,
 כאשר הסגל הסופר נתקל במקרה של אסיר הקופץ ורץ לקראתם, השוטרים ראו
 את התנהגותו כאילו נועדה לתקוף את הסגל ופעלו בהתאם. להלן דברי העד בנש,
 בעמ' 20 לפרוטוקול מיום 8.1.07, עמ' 20 שורות 27-28 בתשובה לשאלת
 ביהמ"ש:

"זאת היתה סיטואציה מאוד עדינה מבחינתנו וגם מבחינתו כיוון שהדבר היה
 עלול להתפרש אחרת ממה שהוא התכוון" ובהמשך, בעמ' 21

"בזמן הספירה- אנו מתייחסים אל הכלוא בקטע של לעצרו ולכבול אותו, מוציאים אותו למחוץ לתא ומבררים את העניין. היה מקרה בעבר שכלוא קם, ללא התראה מוקדמת ורץ לעברנו. התייחסנו אליו בהתחלה כתוקף עם כל המשתמע מכך, לא ירינו בו. אנו עצרנו אותו, כבלנו אותו ובררנו לאחר מכן את העניין.

הנוהל אשר הוגש ע"י הנתבעת (ת/1). מצביע אף הוא על הבעייתיות של פעולה כזאת מבחינת תגובת הסגל: סעיף 2.ג. לנוהל כורך יחדיו את הטיפול בכלוא המבקש הגנה ובכלוא המבקש לתקוף את הסגל. שם הנוהל מעיד על עצמו: **"כלוא הרץ לעבר כוחותינו ע"מ לקבל הגנה על חייו או שכוונתו לתקוף את כוחותינו"**. בהמשך פירוט הנוהל ניתן לראות, שכיוון שריצתו של האסיר אל הסגל עשויה היתה לגרור התפרעות של האסירים, הרי שבתגובה לכך עשוי היה הסגל להגיב בירי כדורי גומי ואמצעים שונים, אשר גם האסיר המותקף עצמו עלול היה להיפגע מהם. האסיר המותקף נמצא אם כן, בין הפטיש לסדן.

60. בנסיבות אלו, טענת הנתבעת כי המנוח הסתכן מרצון בכך שלא ביקש את הגנת הסגל היא מגוחכת. למצער, הראיות מצביעות על כך שדווקא הקפיצה לעבר הסגל היתה כרוכה בהסתכנות מרצון, פשוטה כמשמעה (או ליתר דיוק: בהסתכנות בלית ברירה).

61. זאת ועוד, האסירים לא יודעו על האפשרות ליצור קשר ישיר עם הסגל באופן שתואר לעיל. כפי שהבהיר מפקד הכלא, אלבו, באופן שאינו משתמע לשתי פנים:

"מדובר בפרקטיקה שלא היתה מעוגנת בנהל מסודר." (עמ' 25, שורה 22-23)

"אין תדרוך לכלואים בטרם כניסתם לתאים – בדבר דרך התנהגותם במקרה של מצוקה מלבד הנוהל הכללי שעליהם לפנות לשוויש." (עמ' 32 שורה 6-7 לפרוטוקול)

גם אלי"מ לקס גז העיד, בפרוטוקול מיום 17.1.07, עמ' 18, שורות 11-14

ש.ת. לא היה נוהל באיזה מתכונת הם אמורים להביע אותות מצוקה, אינני יודע מפני שאני זוכר שהמפקד בהתנהלותו ידע להעביר מסרים שכאלה גם פנימה.

ש.ת. הנוהל היה לדבר עם השווישים בלבד. קשה לי לזכור אם היה נוהל שלפיו היו הכלואים אמורים להתנהג במצב של מצוקה.

62. לאסירים הוסבר רק שעליהם לפנות לשוויש, נוהל שאף חוזק ע"י חבריהם האסירים, כפי שהסביר אלבו:

"אין סיכוי שעצור יפנה וישתף עמנו פעולה שלא על פי כללי העצורים עצמם כי הכללים שלהם מאוד קשוחים וגם במצב של מצוקה" (עמ' 26, שורות 22-23)

כיוון שכך, ברור היה לאסיר המותקף כי ריצה לכיוון הסגל הנה **עבירה על הנהלים** ותזכה לתגובה עוינת הן מצד הסגל והן מצד האסירים.

63. **לסיכום נקודה זו-** הפרקטיקה של ריצה לעבר הסגל בתום הספירה לצורך קבלת הגנה לא היתה חלק מנהלי הכלא, והנתבעת אינה יכולה להסתמך עליה כ"פתרון" לתופעת מצוקת

האסירים הנתונים לחקירות. ספק רב אם המנוח בכלל ידע על אפשרות זו, כיוון שהיא לא הוסברה לו ע"י הסגל, ונתפסה כלא ראויה גם ע"י האסירים. זאת ועוד, מדובר בפרקטיקה קשה מאד לביצוע, במיוחד בתנאי הכליאה בתא הרכבת, ולאור העובדה כי האסירים האחרים השתדלו למנוע מהאסיר המותקף והחבול את ביצועה. הדברים תקפים ביתר שאת לגבי אסיר שהוכה מכות נמרצות וייתכן שאף יכולותיו המנטליות נפגעו. הריצה לכיוון הסגל חשפה את האסיר המותקף לסיכון של תגובה אלימה הן מצד הסגל והן מצד חבריו לתא. הפרקטיקה המתוארת לא נתנה מענה למצוקת האסירים, ואין להתפלא כי פעם אחר פעם לא נעשה בה שימוש.

מחדל הנתבעים להפיק לקחים מאירועי רצח קודמים בין כתלי בית הכלא

64. כאמור לעיל, התופעה של התעללות ורצח של אסירים ע"י אסירים אחרים הייתה תופעה ידועה בכלא מגידו, ובבתי כלא צבאיים אחרים בהם הוחזקו אסירים בטחוניים (ר' הודעתו של עופר דהן לעיל, לגבי כלא קציעות, עמ' 2 להודעה שורה 28 ואילך).

65. יתרה מכך, שבועיים בלבד לפני הרצח נשוא התביעה, אירע רצח זהה בנסיבותיו בפלוגה אחרת בכלא מגידו - פלוגה ב'. ההבדל העיקרי בין הכלואים בפלוגה ב' והכלואים בפלוגה א', בה הוחזק המנוח, היה, כי הכלואים בפלוגה ב' היו עצירים מנהליים והם שוכנו באוהלים מגודרים ("מיכלאות"). להבדלים אלו לא היתה כל השלכה על האפשרות לבצע חקירות אלימות ע"י אסירים. מהודעתו במשטרה של מפקד פלוגה ב', האני נגי'אני, ניתן ללמוד על תנאי אחזקת הכלואים בפלוגה ב', הדומים לאלו שבפלוגה א': הכלואים מסתובבים חופשי בין האוהלים (כמו בתא הרכבת בפלוגה א'), החיילים אינם כנסיים לאוהלים ולמכלאות ולא ניתן לראות את הנעשה בתוכם, הספירות מתבצעות באותו אופן, וכדו'. אדרבא, על-פני-הדברים קל יותר לפקח בצורה מוגנת על המתרחש בתוך מבנה מאשר על המתרחש בתוך אוהל (בין באמצעות אשנבי הצצה ובין באמצעות אמצעים טכנולוגיים מקובעים).

66. הנתבעים לא הביאו כל ראיה לסתור את העולה מהעדויות בדבר הדמיון בתנאי הכליאה, והזהות בנהלי הספירה בין הפלוגות. (יוער, כי אלבוז בעדותו בביהמ"ש טען כי לפי זכרונו, בפלוגה ב' הסתובבו האסירים לאחר קריאה בשמם, אך עמוס פרוינד, אשר היה קצין תורן בפלוגה ב' ואחראי על הספירה, מפרוץ טענה זו בהודעתו במצ"ח עמ' 2, שורות 6-7, 12-14 שם הוא מבהיר כי **בכל משך הספירה** הסמל לא רואה את פני הכלואים)

67. אשר על כן, משהתברר לסגל הכלא כי בתנאים אלו ניתן לבצע חקירות אלימות במשך שעות ארוכות ורצח, מבלי שניתן יהיה לדעת זאת, מצופה היה כי תתבצע עבודה נמרצת לצורך הפקת לקחים ותיקון המעוות, שבסופה יקבעו נהלים חדשים או ינקטו אמצעים אחרים כלשהם על מנת למנוע הישנות מקרים טרגיים מסוג זה בעתיד. דבר זה לא נעשה, כפי שהעיד מפורשות מפקד הכלא, בעדותו מיום 8.1.07, עמ' 28 שורות 9-10:

"בעקבות האירוע הראשון לא שונו האמצעים שנועדו, ככל שניתן להבטיח הישנותם של מקרים דומים"

68. האמור לעיל נאמר ביתר שאת בשל הרצח הספציפי שבוצע שבועיים לפני הארוע נשוא התביעה, אולם חובת הפקת הלקחים קמה עוד קודם לכן, שכן, כפי שהבהירו היטב עדי הנתבעת, היה מדובר בתופעה ידועה עוד קודם לכן. למעשה, החובה לבצע באופן שוטף מעקב והפקת לקחים הנה חלק בלתי נפרד מהתפקיד של מפקד הכלא, כפי שהעיד הוא עצמו:

"פיקוד על כלא זה תפקיד מורכב הדורש ידע ומיומנות וזה כולל מעקב אחרי התרחשויות והפקת לקחים" (עמ' 24 לפרוטוקול מיום 8.1.07, שורה 12-13)

כך העיד על תפקידו גם מר לקס גז, ע. קמצ"ר באותה עת (עמ' 16 לפרוטוקול מיום 17.1.07, שורות 17-18)

69. **ברם, לא נעשתה כל עבודת חשיבה והפקת לקחים. מפקד הכלא ומפקדיו לא מילאו את תפקידם כראוי.** מר לקס גז טען, אמנם, כי התקיים תחקיר לאחר הארוע, וכי מתקיימות "התייעצויות שוטפות", אולם, כשפירט את האמצעים שנקטו בעקבות התייעצויות לכאוריות אלו לא ידע העד לספר אלא על אותם נהלים שהיו קיימים גם קודם לכן (והוכחו כבלתי יעילים), ואשר ידועים לנו מההודעות שנאספו לאחר חקירת רצח אלכילאני. לדוגמה, סיפר העד על נוהל הספירות, ועל מעגלי השמירה מחוץ לתא. (פרוטוקול מיום 17.1.07, עמ' 17-18).

70. לא נמצאה כל עדות לקיומם של התחקירים או התייעצויות שהזכיר העד לקס גז. העד אף לא ידע לספר על מסקנות שהוסקו מאותם תחקירים והתייעצויות, או על לקחים שהופקו בעקבותיהם, ועל שינויים כלשהם שנעשו. אף העד אלבו, מפקד הכלא, סיפר כי לאחר הרצח הראשון (רצח אלכילאני) היו התייעצויות ואולי היה תחקיר. אלבו טען, כי *"הצורך בשינוי עלה כל הזמן בעקבות כל מקרה כזה"* (פרוטוקול מיום 8.1.07, עמ' 27, שורה 25) אולם הצורך ככל הנראה לא נענה שכן, לדברי העד, *"אינני יודע לומר אם בעקבות אותן אירוע נקבעו נהלים חדשים/אחרים או נערכה פעילות כלשהי. אם היו פעילויות כאלה – סביר להניח שהיה לכך תיעוד בכתב"* (עמ' 27, שורה 22). כל תיעוד לא נמצא, ואף אלבו לא ידע לספר על שינוי כלשהו שנקט בעקבות מעשי הרצח. לדברי העד, גם בנהלים שבאו לביטוי בנוהל ת/1 משנת 1995 אין כל חידוש לעומת מה שהיה קיים שנה ושנתיים לפני כן. (ר' פרוטוקול מיום 8.1.07, עמ' 27, שורות 22-27). לגבי הבעייתיות שתוארה לעיל בפניה לסגל לצורך הגנה אמר אלבו בביהמ"ש (עמ' 25, שורה 26):

"לא חשבנו על נוהל כזה אך חשבנו לזהות מקרים שבהם נכנסים אל תוך האוהל ולהסתכל על פני הכלואים"

על תוצר כלשהו של "חשיבה" נטענת זו- לא ידע העד להצביע.

71. הנה כי כן, לא רק התוצאה - הישנות מקרי רצח בין אסירים - מדברת בעד עצמה. מעדי הנתבעת עצמם, הנמנים עם הדרג הפיקודי האחראי על התנהלות בית הכלא - עולה רשלנותם. תפקידם של מפקד הכלא ומפקדיו היה לחקור מדוע התאפשרו מקרי הרצח הקודמים, ורצח אלכילאני במיוחד, להפיק את הלקחים הנדרשים, ולפעול מיידית ליישום על מנת לשנות את הנהלים וההסדרים שאפשרו זאת. הדבר לא נעשה. אם נעשה

- ברור כי מדובר היה בהתייעצויות סרק שכן לדברי העדים עצמם דבר לא שונה בנהלים ו/או בהסדרי הכליאה בשנתיים שקדמו לרצח, וודאי לא בשבועיים שבין רצח אלכילאני לרצח נשוא התביעה. המצב נשאר כמות שהוא בכל ההיבטים: אופן השמירה והפיקוח שלא איפשר קשר עין עם האסירים, נהלי הספירה, החלשת הפיקוח בחודש הרמדאן, מניעת קשר ישיר עם הסגל, היעדר אמצעים טכנולוגיים ועוד. בכל אחד מתחומים אלו ניתן וצריך היה לבצע שינוי. הצורך בכך עלה כל הזמן, כדברי מפקד הכלא. אך הנתבעים לא פעלו לשנות דבר, על אף שידעו כי המצב הקיים מסכן את חייהם של הכלואים המוחזקים תחת השגחתם. אולי קיוו רשויות צה"ל, כי אם יציגו תפקוד לקוי בכליאת אסירים בטחוניים, מישהו יסיר מהם סוף סוף את אותה המשימה הבלתי רצויה אשר "צה"ל חי בתחושה שהמשימה הזאת היא לא שלו", כדברי אלבו לעיל. את המחיר הנורא שילמו, בינתיים, המנוח ומשפחתו, כמו גם אסירים אחרים שנרצחו למוות בידי חבריהם.

72. יוער, כי עצם העובדה, שחקירת מצ"ח לא מצאה פגם בתפקוד של סגל הכלא ביום הרצח, מעידה על כך כי הייתה בעיה **אינהרנטית** בדרך ההתנהלות של סגל הכלא ובדרך בה נשמרו (או ליתר דיוק: לא נשמרו) שלמותם וחייהם של הכלואים. יוער עוד, כי חוקרי מצ"ח התעלמו מכך שלא בוצעה ספירת בוקר שמית כנדרש עפ"י הנוהלים, ועל כן מסקנות החקירה כי התנהלות הסגל היתה ללא פגם אינן נקיות מספקות.

האם מחדלי הנתבעים מוצדקים במסגרת "איזון אינטרסים"?

73. טענת ההגנה העיקרית של הנתבעים הנה, כי נוהלי הכלא שפורטו בהרחבה לעיל, מבטאים את האיזון הראוי בין הצורך לשמור על חיי הכלואים, לבין הצורך לשמור על חיי אנשי הסגל. כמו כן נטען כי הנהלים נקבעו מתוך רצון לאפשר לכלואים מידה של פרטיות וחופש בניהול ענייניהם. האמנם מדובר באיזון ראוי, והאמנם מדובר באמצעים אשר נועדו להשיג מטרות אלו? נבחן את שתי הפנים של טענת הנתבעת:

74. **הטענה הראשונה - הגנת הכלואים מול הגנת אנשי הסגל:** במסגרת טענה זו, ועל מנת לחזקה, הקדימה הנתבעת וטענה כי בפלוגה א' נכלאו **אסירים מסוכנים ביותר**, ועל כן לא ניתן להתקרב אליהם מחשש פן יתקפו את אנשי הסגל. הטענה נטענה, בין השאר, מפי העד אלי גולן (א.ג.), שהיה מפקד פלוגה א' בעת האירוע, בתצהירו מיום 17.9.06, סעיפים 8-12 ו-25.

75. יוקדם ויאמר כי מדובר בתצהיר **בעייתי ביותר** הכולל סתירות ותמיהות רבות:

I. ראשית, התצהיר ניתן ע"י העד רק בספטמבר 2006, במסגרת הרשות שניתנה לנתבעת להביא ראיות הזמה לאחר שהתובעים הגישו ראיות נוספות. בעת הגשת ראיותיה, ב 21.6.04 טענה ב"כ הנתבעת כי אינה יכולה ליצור קשר עם עד זה, והגיישה רק את הודעתו במצ"ח חלף תצהיר. עתה לפתע, נמצא העד. נסיבות אלה אופפות את התצהיר בחשד של אי אמינות.

II. בסעיף 10 לתצהירו מציין העד, **בפעם הראשונה**, דבר שלא נאמר לחוקר מצ"ח בהודעתו אע"פ שמדובר בעניין שהתבקש להעלותו בפני החוקר: העד טוען בתצהירו כי ביום הרצח הגיעה ידיעה ממוקדת מקצין המודיעין כי האסירים

מתכוונים לפגוע בו באופן אישי! הדבר לא הוזכר בהודעתו במצ"ח ביום הארוע, הוכחש נמרצות ע"י עדים אחרים בביהמ"ש (עדותו של בנש ביום 8.1.07, עמ' 19 שורה 5-6, עדותו של חמדאן, ע.קצין מודיעין ביום 8.1.07 עמ' 22 שורה 9) וכן הנתבעת לא הביאה עדות של קצין המודיעין או חומר מודיעיני אחר לתמיכה בטענה זו. אין אלא להסיק שעדות כבושה זו מעלה טענה מופרכת אשר הומצאה על מנת להעצים את הטענה כי האסירים היוו סיכון ממשי לסגל.

III. בסעיף 3 לתצהירו טוען העד כי תחת אחריותו היו כ-200 כלואים, וכי כולם הורשעו או נחשדו בעבירות חמורות. לעומת זאת, בהודעתו במצ"ח מיום הארוע מספר העד כי תחת אחריותו 119 כלואים בלבד (הודעתו במצ"ח, שורה 2) **שחלקם** שפוטים או אמורים להישפט על עבירות חמורות (שם, שורה 9-10).

76. אנו רואים כי מדובר בתצהיר מגמתי ובלתי אמין בעליל, אשר ניתן 10 שנים לאחר הארוע ורק לאחר שהנתבעת ראתה צורך לחלץ מהעדים טענות שיסתרו את הרשלנות העולה בבירור מהראיות שהביאו התובעים בנוגע לרצח אלכילאני. לאור הסתירות בין התצהיר לבין ההודעה שנתן העד במצ"ח, יש לקבוע כי העד שיקר בתצהירו ולמצער, יש לתת משקל אפסי לתצהיר זה, אשר ברור כי הותאם לדרישות הנתבעים, ולהעדיף את הודעתו במצ"ח.

77. אף העד אלבו, מפקד הכלא, ניסה לטעון בסעיף 4 לתצהירו, כי בפלוגה א' מוחזקים אסירים אשר עברו עבירות קשות כגון ירי לעבר חיילים, הנחת מטעני חבלה, תכנון פיגועים וכדו'. בהמשך לכך טען אלבו בסעיף 7 לתצהירו, כי סידורי האבטחה בעת הספירה קשורים למסוכנות המיוחדת של האסירים המוחזקים בפלוגה. אולם, בעדותו בביהמ"ש מיום 8.1.07 הסביר העד כי לפלוגה א' הגיעו כל האסירים לפני מיון, ולאז דווקא המסוכנים שבהם (עמ' 24, שורה 14). כך גם העיד מפקד פלוגה א', שלמה פוקס, במסגרת ת.פ. 81/96, בעמ' 3 לפרוטוקול. בהמשך העיד אלבו בביהמ"ש כי האסירים בכל מתקני הכליאה הצבאיים היו כאלה שעונשם לא עלה על 5 שנים (עמ' 28, שורה 21). נראה, אם כן, כי דברי העד בתצהירו הושמו בפיו, על מנת ליצור הרושם כי התמודדות עם אסירים כה מסוכנים הצריכה רמת זהירות גבוהה במיוחד, גם על חשבון בטחונם של האסירים עצמם. אולם בעדותו בביהמ"ש, אשר הייתה אמינה לכל הדעות, תיאר אלבו מציאות של כלא רגיל מבחינת הרכב האסירים ואף נוחה מכך- מדובר באסירים שנשפטו ללא יותר מ-5 שנים ומכך ניתן לגזור גם כי העבירות בהן הואשמו לא היו חמורות במיוחד, וודאי לא השתתפות בפיגועים.

78. אף מה"פרופיל" של המנוח ניתן ללמוד כי לא מדובר בפלוגה שאיכלסה אסירים מסוכנים דווקא. בהודעתו במצ"ח של העד עימאד חמדאן, אשר צורפה לתצהירו, מספר העד כי המנוח הואשם בפעילות בהפרות סדר וגיוס אנשים לחמאס, ולפי הודעתו של אלבו הוא נשפט ל-20 חודשי מאסר בלבד.

79. הנה כי כן, אנו רואים, שבסיס הטענה של הנתבעים נשמת. פלוגה א' בפרט, וכלא מגידו בכלל, לא החזיק אסירים בעלי מסוכנות מיוחדת, ואף להיפך. אמנם, מדובר באסירים

המואשמים בעבירות "בטחוניות" אולם לאו דווקא בעבירות חמורות, כפי שיש עבירות רכוש קלות וחמורות ועבירות נגד הגוף קלות וחמורות. על כן, יש לדחות את הטענה כי לאור מסוכנותם המיוחדת של האסירים, על האיזון הראוי לנטות באופן חד לטובת בטחון הסגל. יש לשפוט את האמצעים שנקטו עפ"י קריטריונים של הגנה מפני אסירים רגילים. ודוק, יש לזכור, בקביעת האיזון הראוי בין בטחון הסגל לבין בטחון האסירים כי עסקינן **בזכות לחיים** ובזכות זו יש להקפיד הקפדה יתרה על האמצעים הנקטים להגנתה, כפי שנאמר בע"א 4463/94 בעניין **חנניה גולן** שהובאו לעיל בסעיף 5. ויודגש, כי הסכנה שנשקפה לאסיר מחבריו, היתה גדולה לאין שיעור מהסכנה שנשקפה לסגל החמוש כתוצאה מתקיפה של אסיר כלשהו.

80. עדות נוספת לכך, שאף נהלי הכלא לא בהכרח נקבעו על מנת לנטרל איום מוגבר שנשקף מהאסירים לסגל, נמצא בעדותו של הסמל ניר פייביש, אשר תפקידו היה לספור בעצמו את האסירים בעת הספירה. במסגרת ת.פ. 81/96 בעמ' 12 לפרוטוקול מעיד פייביש כי:

"האסירים סוגרים את הבריח לפני שמתחילים את הספירה. על הבריח לא מלבישים מנעול. אם מישהו ירצה לפתוח את הבריח מבפנים אין לי תשובה על כך אם כי אני חושב שאין מניעה פיזית אבל לנו יש אמצעים נגדיים"

כלומר: הנהלים, שלכאורה נועדו להגן על הכוח הסופר, ואשר קובעים כי הסגל לא ייכנס לתא אלא יספור מהמסדרון, מאפשרים לאסירים לצאת מהתא אל הסגל שבמסדרון בעת הספירה כרצונם! באמצעי ההגנה הטכני, הפשוט, והמובן באליו ביותר שבנמצא - **מנעול** - לא טרחו הנתבעים להשתמש. או שמדובר בחלמאות, או שנהלים אלו משקפים דווקא רמת סיכון נמוכה במיוחד מהאסירים.

81. **הטענה השניה – פיקוח והתערבות מול שמירת הפרטיות והחופש של האסירים:** אותו חופש שניתן לאסירים לנהל את ענייניהם ללא פיקוח והתערבות של הסגל, כך נטען, (ראה הודעתו במצח של לקס גז, : הודעה ראשונה, עמ' 1 שורות 25-21, הודעה שניה עמ' 2 שורה 24 ואילך), משרת אף את הורדת רמת המתיחות אצל האסירים ובכך מהווה אמצעי בפני עצמו לשמירת הסדר והשקט בכלא. אולם, אמצעי זה הוכח כלא יעיל. בתקופת הרמדאן-בה הוגבר החופש (בוטלה ספירת הצהריים ולא התבצעו חיפושים כלל) אירעו שני מקרי רצח בכלא. מתן חופש לאסירים "לנהל את ענייניהם" אינו פוטר את סגל הכלא מלדאוג לשלומם של האסירים. מתן פרטיות לאסירים אינו מחייב, כי הסגל לא יוכל אפילו לראות את האסירים. פרטיותם של האסירים הופרה בכל פעם שנעשה עליהם חיפוש, כאשר חזרו, למשל, מביקורים (של משפחותיהם בכלא) על מנת לבדוק שלא הבריחו דבר לכלא. האם לצורך דאגה לשלום האסירים עצמם הפך ערך הפרטיות לעליון? במהלך הספירות הוגבל החופש של האסירים. האם נוהל אשר היה מאפשר לראות את פניהם פירושו פגיעה רבה יותר בפרטיות? ניתן לחשוב על דרכים רבות אשר מאפשרות פיקוח על מעשי האסירים ומעקב אחר מצבם הגופני (לפחות במידה המאפשרת לסגל לדעת אם אסיר מסוגל לעמוד על רגליו אם לאו) מבלי לפגוע ביכולתם "לנהל את ענייניהם" בעצמם ומבלי לפגוע יתר על המידה בפרטיותם. ברם, הנתבעים פטרו עצמם מעבודת חשיבה זו,

תוך שהם מסתתרים מאחורי הטענה הצינית, כי הפקרת האסירים לגורלם בידי "חבריהם" נעשתה לטובתם הם.

82. טענת "האיזון" שחוזרת ונשנית בפי הנתבעים היא, אם כן, חסרת כל יסוד. לא נחוץ דמיון רב, אף לא יצירתיות יוצאת דופן, כדי למצוא פתרונות – חלקם כבר הוצגו – שמעניקים ביטחון מרבי לסגל הכלא וחופש מרבי לאסירים (במגבלות עצם הכליאה) מבלי שהאסירים יופקרו לפגיעה זה מידי זה.

תפיסת משימת הכליאה

83. הנתבעים לא יישמו פתרונות פשוטים ביותר להגנת הכלואים זה מזה, למרות היקף הבעיה שהיה ידוע להם במשך שנים. אין גם שום ראיה שהנתבעים דנו בפתרונות כאלו, התייעצו לגביהם עם גורמי כליאה מחוץ לצבא. מפקד הכלא טען שהוא לא התייעץ עם גורמים חיצוניים כלשהם, והתייעצויות כאלה נעשו ע"י גורמים אחרים בצבא (פרוטוקול מיום 8.1.01, עמ' 27 שורה 28), ואילו לקס גז, שהיה מפקד רם דרג, לא הצביע על אף גורם חיצוני המתמחה בניהול מתקני כליאה, וציין את השב"כ כגורם החיצוני היחיד עמו התייעצו בצה"ל (פרוטוקול מיום 17.1.07, עמ' 17, שורות 16-18). כפי שראינו, לא היה שום מאמץ אמיתי להפיק לקחים מאירועים כאלו, לשנות נהלים והסדרים, להטיל אחריות פיקודית על סטייה מהוראות בהקשר לאירועים כאלו וכיוצא באלו.

לא נעשו אף פעולות אלמנטריות ביותר, כגון תדריך לאסיר נכנס לגבי המצופה ממנו במקרה של סיכון; מתן אפשרות לאסירים להעלות בעיות במהלך הספירה (כמקובל בספירת חיילים); התקנת אמצעי תצפית טכנולוגיים או מניעת קיומם של שטחים מתים בתאים.

84. לא ניתן להסביר מחדלים אלו אלא באדישות לגורלם של האסירים.

הספירות – כך ראינו – נועדו לאתר מקרים של בריחת אסירים.

חיפושים על גופם של האסירים (תוך חדירה ברורה לפרטיותם) הונהגו לאחר כל יציאה שלהם מהפלוגה – במטרה למנוע הברחות אל תוך הכלא.

המדיניות של מתן אוטונומיה לאסירים נועדה להשיג שקט תעשייתי ביחסים שביניהם לבין הסגל. היא לא לוותה באמצעים משלימים שיבטיחו שלא תנוצל לרעה כנגד אסירים חלשים.

85. עדות לאדישות זו ולהתנהגות תמוהה וחמורה ביותר עולה, כמו מבלי משים, מהודעתו במשטרה של קצין המודיעין של כלא מגידו, עופר דהן. קצין המודיעין מסר הודעתו לחוקר המשטרה כשלוש שעות בלבד לאחר שהתגלה כי האסיר אלכילאני נרצח, ביום 1.2.96. בעמוד 2 להודעתו, שורה 25 ואילך, מוסר קצין המודיעין לחוקר המשטרה קובצי שליפה מודיעיניים של חשודים שמשמשים כחוקרים של ארגון החמס במתחם הפלוגה בה נרצח אלכילאני. עוד נאמר שהמידע הגיע מכלא קציעות, שם התגלה כי אסירים אלו חקרו שם אסיר בעיניניים וכמעט הרגוהו. **המידע היה בידי קצין המודיעין עוד קודם לרצח.** ברם, לא נעשה בו כל שימוש. אותם אסירים מסוכנים, אשר הוכיחו את מסוכנותם

כלפי אסירים אחרים בעבר, הושארו בתאים (או באותו מקרה, באוהלים) הרגילים, עם כל שאר האסירים, באותם תנאים וללא כל פיקוח מיוחד. חופשיים לחקור ולענות את מי שיחפצו, בחסות הנהלים הרשלניים בכלא, אשר איפשרו להם זאת.

86. בנוגע לרצח נשוא התביעה, אין בידי התובעים מידע לגבי קיומו של מידע מודיעיני מוקדם על "חוקרים" בפלוגה א'. עם זאת, עצם העובדה המחרידה, שמפקד הכלא ראה לנכון להשאיר ללא פיקוח רוצחים פוטנציאליים, על אף מידע מוקדם שהיה לגביהם, ולא לנקוט לגביהם כל צעדים מונעים- מעידה כאלף עדים על ה"חשיבות" שייחס לשמירה על חיי האסירים הנתונים למשמרתו. מפקד הכלא הוכיח בהתנהגותו זו כי אין בכוננתו לנקוף אצבע על מנת למנוע רצח צפוי.

87. **סיכום שאלת האחריות**- על הנתבעים חלה חובת זהירות כלפי המנוח, בהיותו אסיר הנתון למשמורתם. חובה זו כוללת גם הגנה על חייו מפני אסירים אחרים. הנתבעים ידעו כי בכלא קימת סכנת חיים לאסירים מקיומן של "חקירות" אלימות מפני אסירים אחרים. אף על פי כן, הדרך בה התנהלו החיים בכלא, עפ"י הנהלים שגובשו ע"י הנתבעים, איפשרה ניהול חקירות אלו באין רואה ושומע, והנתבעים היו ערים לכך. לא זו אף זו, חלק מהנהלים אף לא קוימו ע"י הסגל: ספירות שמיות לא נערכו, והעירנות לא הוגברה בחודש הרמדאן כי אם להיפך. אף לא נעשה שימוש יעיל במידע מודיעיני שהיה בידי הנתבעים. זאת ועוד: הנתבעים לא יצרו כל מנגנון המאפשר לסגל לוודא כי האסירים שלמים ובריאים, ואף לא יצרו ערוץ קשר בו יכלו אסירים מותקפים להשתמש על מנת לקבל את הגנת הסגל. בכך התרשלו הנתבעים כלפי המנוח והפרו את חובתם לשמור ולהגן עליו בעת שהותו בכלא.

88. יודגש: המנוח הוכה ע"י שלשת רוצחיו מכות קשות **במשך מספר ימים**, לכל הפחות. העד _____ אמטיר, שכנו של המנוח לתא, סיפר במסגרת חקירת המשטרה את ארוע הרצח, כי "חקירת" המנוח נמשכה כמעט שבוע ימים (עמ' 3 שורה 11) ביום ובלילה. העד תיאר, כי כתוצאה מן המכות מצבו של המנוח היה כה גרוע עד שלא יכול היה ללכת ללא תמיכת אחרים (שם, שורה 14-15). ברם, סגל הכלא היה עיוור וחירש למתרחש יום אחר יום תחת אפו. לא מדובר היה בהתנפלות פתאומית שלא ניתן היה למונעה – במשך מספר ימים, יום אחר יום, היתה לסגל הכלא הזדמנות, או למצער, צריכה היתה להיות לסגל הזדמנות, לשים לב למצבו של המנוח, אשר הלך והדרדר. אין ספק, כי גילוי החקירה בכל רגע בו נמשכה - היה מונע את מותו של המנוח. סגל הכלא יכול היה לדעת מה קורה למנוח, בין אם ע"י הבחנה בנעשה בתא, הבחנה במצבו של האסיר, או פניה של האסיר עצמו בכל אחד מן האמצעים הפשוטים שהוזכרו לעיל או באמצעים אחרים. אולם רשלנותה של הנתבעת היתה כה חמורה ומקיפה, שהיא הצליחה לחדול מגילוי החקירה, ובכך גרמה, למעשה, לתוצאה הטרגית של מות המנוח.

89. בפסק הדין שניתן לאחרונה בע"א 6279/04 **עזבון המנוח מוסא אבו צבחה נ' מ"י** (טרם פורסם, 2.5.07) פטר ביהמ"ש את הצבא מאחריות למות המנוח, אשר נורה ע"י האזרח יורם שקולניק בעת שהיה נתון להשגחת חיילי צה"ל, אך ורק משום שמעשהו של שקולניק היה "**פתאומי**, **מכוון**, **מהיר** ו**רצוני** כלפי המנוח. מדובר, כך הדגיש בית המשפט,

בירי ממרחק של מספר מטרים – להבדיל, למשל, מתקיפה שיש עמה מגע פיזי" ועוד הוסיף ביהמ"ש כי מדובר ברצח "שלא בוצע על רקע התלהטות יצרים כללית או "לחץ קבוצתי" אלא מתוך דחף פנימי עז של אדם בודד" (שם. ההדגשות שלי, ע.ק.). אנו רואים אם כן, כי הנסיבות שם היו הפוכות באופן קיצוני מהמקרה שבפנינו, בו מדובר בתקיפה פיזית רבת משתתפים, אשר נמשכה זמן רב ולוותה בלחץ קבוצתי עז, ועל כן הקשר הסיבתי בין התנהגות הנתבעים למות המנוח שריר וקיים, שכן הם הפרו את חובת ההשגחה על המנוח אשר הוטלה עליהם.

הנזק

נזק מיוחד

90. הוצאות קבורה ולוויה- אחיו הבכור של המנוח, _____ שחאתית, העיד בתצהירו כי הוצאות הקבורה והאבל הסתכמו עפ"י הערכתו בסך של 10,000 ₪. ההוצאות כללו, כמפורט בסעיף 16 לתצהיר, הוצאות עבור מצבה, לוויה, ארון, סוכת אבלים והשכרת כסאות, וקניית מזון לאבלים. העד אף פירט בעדותו את מנהגי האבל לבקשת ב"כ הנתבעת בעדותו בביהמ"ש מיום 7.6.06, עמ' 12 לפרוטוקול שורות 7-17. עדותו לא נסתרה ועל כן יש לראות את דבריו כמוכחים. הסך הנ"ל משוערך מיום 16.2.96 ועד היום הנו 22,347 ₪.

נזק כללי

כאב וסבל

91. יורשי עזבונו של המנוח זכאים לפיצוי בגין הסבל שנגרם למנוח טרם מותו. המנוח הוכה ע"י שלשת רוצחיו מכות קשות במשך מספר ימים, אשר וודאי נדמו בעיניו כנצח. הוא שב והתחנן אל מעניו כי ירפו ממנו, וכי הוא אינו משתף פעולה, אך הללו הקשו ליבם והמשיכו להכותו. רק מותו בייסורים כתוצאה מהמכות שם קץ לסבלו הבלתי אנושי. עובדות אלו הנן חלק מכתב האישום כנגד רוצחי המנוח, ויש לראותן כמוכחות לאחר שניתן פסק דין נגדם עפ"י הודאתם בעובדות כתב האישום. העד _____ אמטיר, שכנו של המנוח לתא, סיפר במסגרת חקירת המשטרה את ארוע הרצח, כי המנוח הוכה גם בעזרת מקל (עמ' 3 להודעתו, אשר הוגשה במצורף לתצהירים מטעם התובע, שורה 6) וכי החקירה נמשכה כמעט שבוע ימים (עמ' 3 שורה 11) ביום ובלילה. העד תיאר, כי כתוצאה מן המכות מצבו של המנוח היה כה גרוע עד שלא יכול היה ללכת על רגליו ומעניו היו אוחזים בו ומוליכים אותו לשירותים שבמסדרון (עמ' 3, שורה 14-15).

92. קשה לדמיין, ווודאי לכמת, את הכאבים המחרידים, את המצוקה הנוראה בה היה שרוי המנוח, בחוסר אונים מוחלט, שבוי בידי מעניו, כאשר איש מסביבו אינו נחלץ לעזרתו. מכות ניחתו על רגליו, על ידיו ועל כל גופו, כאשר הוא עקוד למיטה בקשרים מכאיבים, ונאלץ לספוג את המכות הנוראות המוטחות בו. ימים ולילות, כמעט ללא הפוגה, כאשר אין לו כל דרך לחלץ עצמו מהסיוט אליו נקלע, ראה המנוח את קיצו ההולך ומתקרב, ואת המאסר שנגזר עליו הופך לגזר דין מוות, באין מושיע. על חומרת המכות והכאבים תעיד, מן הסתם, תוצאתן הטרגית. מעט ניתן ללמוד מתיאורו של המנוח ע"י רופא הכלא, אשר

בדק את המנוח סמוך מאד למותו (הרופא העיד במצ"ח כי המנוח היה עדיין חם, שורה 17 להודעתו)

רופא הכלא, ברנרד שטראוס, סיפר בהודעתו במצ"ח כי פירקי ידיו של המנוח היו נפוחים מאד, וכי על גופו התגלו סימני חבלה רבים ברגליים ובידיים ושטפי דם וכן היו סימני דם בנחיריים ובלוע (הודעתו במצ"ח מיום הארוע, שורות 16-13,6)

93. על סכום הפיצויים הראוי בגין ראש נזק זה ניתן ללמוד ממספר פסקי דין:

I. בת"א (ירושלים) 1569/98 **ג'נימאת עומר רחמאן אחמד נ' המכונה "עמי" עובד**

שירות הביטחון הכללי ואח' תק-מח 2005(4), 8740, עמ' 8752 פסק ביהמ"ש לתובע שעונה ע"י עובדי השב"כ באופנים שונים, בגין כאב וסבל ופגיעה בזכויות היסוד, פיצוי בסך 400,000 ₪. לעינויים שם היו תוצאות פחותות בהרבה בחומרתן, למרבה המזל, ולתובע שם אף לא נגרמה נכות פיסית.

II. בת"א (תל-אביב) 2581/89 **שרה בויס ע"י אביה נ' אברהם גטהין** תק-מח 2006(2),

218, עמ' 223 נפסקו 600,000 ₪ בגין כאב וסבל לתובעת, חולת נפש אשר בהיותה קשורה למיטתה בבית החולים, נשארה לכודה בעת שריפה שפרצה, ונכוותה כוויות נוראות אשר הביאו, בין השאר לכריתת רגליה. ביהמ"ש מדגיש כי:

" בקביעת הסכום התחשבת במיוחד ברגעי ההמתנה הנוראים להצלתה מן האש. ראוי להתייחס לחוו"ד מכבי האש להעדר אמצעי התראה מאש ולקשירתה של התובעת שלא כדן, בהעדר אישור רופא - גם אם היתה סבה אוביקטיבית עקב התנהגותה הפרועה לנקוט באמצעי זה. אין בפיצוי כספי כדי לבטא את עומק הסבל כל דקה מתוך כשלושים- דקות שחלפו עם פרוץ האש ועד שהצילוה. כאב הכוויות אינו מרפה גם בתהליך הריפוי "

III. בת"א (ירושלים) 3161/01 **א' ח' ואח' נ' מדינת ישראל** תק-מח 2006(2), 11746

נפסקו לאם אשר לידתה התארכה והסתבכה 200,000 ₪ בגין הסבל בארוע עצמו בלבד, אשר לא הותיר נכות. עקב תהליכים שקרו בלידה, מתה התינוקת לאחר מספר ימים. בגין הכאב והסבל שנגרמו לתינוקת המנוחה נפסקו 125,000 ₪. אם כך לגבי תינוקת - הרי שודאי לאדם בוגר המודע לחומרת מצבו יש לפסוק סכום גבוה יותר. כך גם יש לאבחן, לטובת פיצוי גבוה יותר, את סבל האם שנמשך מספר שעות בלבד, תוך שהאם מוקפת באנשים המנסים להקל ולקצר את סבלה- לעומת סבלו של המנוח, אשר נמשך ימים ולילות כאשר הוא מוקף במעניו חסרי הלאות.

IV. בת"א (תל-אביב-יפו) 1056/00 **יורשי עזבון המנוחה נילי דבוש ז"ל נ' עיריית תל**

אביב - המחלקה לכיבוי אש תק-מח 2003(3), 8890, פסק ביהמ"ש פיצויים בסך 500,000 ₪ בגין הסבל שסבלו המנוחות במשך **דקות ספורות** בעת שריפה, בקבעו:

"במקרה שלפנינו, עלינו לצאת מנקודת מוצא לפיה בקביעת הפיצויים בראש נזק זה יש לקחת בחשבון את הדרך בה נספו המנוחות. גם אם המנוחות היו בחיים רק דקות מעטות לאחר שהאש פרצה לדירתן הרי שבדקות אלו סבלו סבל רב. האש שהשתוללה בדירה, קרינת החום העזה ועובדת היותן חסרות אוניס, יכולים ללמד רק מעט על שעברו באותן דקות. המחשה לכך ניתן למצוא בתמונות בהן נראו שריטת הציפורניים של המנוחות על גבי הקירות (ת16). במצב דברים זה יש ליתן משקל משמעותי לנסיבות הקשות שליוו את פטירת המנוחות. (שם, בעמ' עמ' 8900)

94. אין ספק כי הסבל והכאב שהיו מנת חלקו של המנוח בשל המכות האכזריות שהוכה לא היו פחותים מסבל בגין הילכדות באש. הסבל נמשך קרוב לשבוע, יום ולילה. בנוסף על כך יש להוסיף פיצוי בגין פגיעה בזכות היסוד של המנוח להגנה מפני פגיעה בגופו ובחיי-זכות שחובה היה על רשויות הכלא לכבד באופן פעיל- אך הן חדלו מלעשות זאת. לאור נסיבות המקרה ובהשוואה למקרים שהוזכרו להלן מתבקש ביהמ"ש לפסוק פיצוי בגין נזק זה בסכום שלא יפחת מ- 1,000,000 ₪.

קיצור תוחלת חיים

95. המנוח היה בן 21 במותו (ר' תעודת פטירה שהוגשה במצורף לתצהיר עדות ראשית מטעם התובעים). הוא לא סבל מבעיות בריאות כלשהן, כפי שהעיד אחיו הבכור בתצהירו (סעיף 13) ובביהמ"ש. הרצח קיצר את תוחלת חייו בעשרות שנים. מגמת הפסיקה בעת האחרונה הנה להגדיל את סכום הפיצויים בגין ראש נזק זה.

I. בת"א (חיפה) 1411/00 יונית שוורץ ואח' נ' סלקום ישראל בע"מ ואח'. תק-מח-2005(4), 4246 נפסקו ליורשיו של המנוח, שנהרג בגיל 29, פיצויים בסך 200,000 ₪ בגין קיצור תוחלת חיים. המנוח נהרג מיד, כך שסכום הפיצויים משקף אך ורק קיצור תוחלת חיים, ללא כאב וסבל. ביהמ"ש עומד על כך ש: הגישה שיש להמעיט בפיצוי בגין ראש נזק זה בשל הקושי לאמוד את שיעורה, אינה תופסת עוד מקום. כאשר מדובר בעוולה לפי פקודת הנויקין, אין בית המשפט כבול לשיטת קביעת הפיצוי שנקבעה בחקיקה לעניין כאב וסבל לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975. בהיות הפיצוי בתחום דיני הנויקין, שיעורו ייקבע תוך התחשבות במאפיינים של הניזוק, וכאשר קיצור תוחלת חיי המנוח או אורך תקופת "השנים האבודות" ייקבע את השיעור הראוי בראש נזק זה (שם, 4264)

II. בת"א (ירושלים) 3169/01 עזבון המנוח שמואל בורנשטיין ז"ל ואח' נ' המרכז הרפואי ע"ש רבין (בי"ח בלינסון) ואח' תק-מח-2005(2), 5483 נפסק פיצוי בסך 250,000 ₪ עבור אובדן שנות חיים של המנוח, אשר נפטר בגיל 76.

III. בע"א 9656/03 עזבון המנוחה ברטה מרציאנו ז"ל ואח' נ' ד"ר זינגר יהורם ואחיתק-על-2005(2), 125 השאיר ביהמ"ש על כנה פסיקת פיצויים בסך 175,000

שה בגין אבדן תוחלת חיים של אשה שנפטרה מסרטן בגיל 50, וש בשל מחלתה תוחלת חייה הייתה בת שנים ספורות בלבד מעבר לכך.

לאור שנות החיים הבריאות והארוכות אשר היו צפויות למנוח, ובהשוואה למקרים שאוזכרו לעיל, מתבקש ביהמ"ש לפסוק לתובעים פיצוי בראש נזק זה בסך שלא יפחת מ- 500,000 ₪.

אבדן השתכרות בשנים האבודות

96. על פי הילכת אטינגר שנפסקה בע"א 140/00 עזבון המנוח מיכאל אטינגר ז"ל ואח' נ' החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים בע"מ ואח', פ"ד נח (4) 486, יש לפסוק ליורשי המנוח פיצוי בגין אובדן יכולת ההשתכרות בשנים האבודות. המנוח ___ שחאתית היה בן 21 שנים במוותו. עובר לכליאתו היה המנוח סטודנט בחוג ללימודי איסלאם באוניברסיטת חברון. כפי שהעיד אחיו, המנוח היה המוכשר בבני משפחתו. הוא היה חכם, ואף נבחר למועצת הסטודנטים. (עמ' 8 לפרוטוקול מיום 7.6.06, שורות 15-18). עדות זו לא נסתרה. ביום מותו הוא אמר היה להשתחרר מן הכלא תוך כשבעה חודשים.

97. ההלכה לעניין אופן חישוב הפיצוי בגין "השנים האבודות" לגבי צעירים שטרם קמה להם משפחה נפסקה לאחרונה ב ע"א 10990/05 דוד פינץ ואח' נ' הראל חברה לביטוח בע"מ תק-על-2006(2), 199. שם, בעמ' 206 לפסק הדין, מסכם כבוד השופט ריבלין את החזקות העובדתיות לפיהן יש לחשב את הפיצויים במקרים, כמו זה שלפנינו, בהם מדובר בניזוק צעיר, ללא משפחה, ואשר עתידו המקצועי בלתי ידוע:

"אולם בהיעדר ראיות כאלה, תקומנה שלוש חזקות עובדתיות שתקבענה את שומת הפיצוי בעניינו של קטין: השכר הממוצע במשק, שיעור הפסד של 30% ותקופת השתכרות של 46 שנים. חישוב זה, המתמשך לאורך שנים רבות, משקלל את מכלול הנתונים המשתנים לאורך תוחלת חייו של אדם, כמו-גם את הנתונים המשתנים בין אדם לאדם: תקופת הכשרה לעבודה, תקופת עבודה עם הפסקות מסוימות, התקדמות בעבודה, צבירת חסכון לקראת יצירת קרן פנסיה, ועוד כיוצא באלה. התוצאה המתקבלת מציעה פיצוי הולם לכלל הפסדי ההשתכרות של קטין לרבות הפסדי הפנסיה. שומה זו יאה היא גם לגבי מי שאינו קטין אך בשל גילו או בשל סיבות אחרות, טרם נוצרה לו "היסטוריה" אישית ותעסוקתית המאפשרת שומה אינדיבידואלית." (ההדגשות שלי, ע.ק.)

זו ההלכה אותה קבע ביהמ"ש העליון ובדרך זו נלך:

98. השכר הממוצע במשק ברשות הפלסטינית- במקרה שלפנינו, כיוון שידוע שהמנוח למד באוניברסיטה, יש להעמיד את בסיס השכר על השכר הממוצע לאקדמאי תושב השטחים. הנתונים לגבי שכר אקדמאים בשטחים לקוחים מפרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הפלסטינית ולפיהם השכר היומי הממוצע לאקדמאי בעל תואר במדעי הרוח בגדה המערבית הנו 96.3 ₪ ליום. מס' ימי העבודה בחודש ממוצע עומד על 23.6.

מכאן, בסיס השכר החודשי לפיו יש לחשב את הפסד ההשתכרות הנו 2272.68 (23.6x96.3).

נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה רצ"ב.

ביהמ"ש מופנה (לעניין גובה השכר) לטבלה מס' 98 בדו"ח:

Conditions of Graduates From High Education and Vocational Training Survey
(December,2005-January,2006) Main Findings

המסומן א'

ולטבלה מס' 26 (לעניין מספר ימי העבודה) בדו"ח:

السلطة الوطنية الفلسطينية, الجهاز المركزي للإحصاء الفلسطيني – مسح القوى العاملة دورة (أيلول 2006) – الربع الثالث من عام 2006 (הרשות הפלסטינית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה – סקירת כוח אדם (מהזור ספטמבר 2006 רבעון שלישי 2006))

המסומן ב'.

הנתונים במלואם מפורסמים באתר הלשכה בכתובת: www.pcbs.gov.ps

99. על אף האמור לעיל, הפסיקה נקטה לא פעם בגישה אופטימית לגבי מצב השכר בשטחים, לצורך חישוב בסיס השכר. לאור גילו הצעיר של התובע, והמצב הבלתי וודאי בשטחים, אשר עשוי להשתפר, יש מקום לקבוע בסיס שכר גבוה יותר. ראה ת"א (מחוזי ירושלים) 1399/98 ג'אסר טמיזה נ' מנורה חברה לביטוח בע"מ ואח' תק-מח 2006(3), 8388, שם קבע ביהמ"ש:

"מאחר ואין לפני למעשה נתונים על שכרו של התובע עובר לתאונה, אני רואה לנכון להישען על השכר הממוצע ברשות הפלסטינית, ומאמצת לעניין זה את שנפסק בת"א (י-ם) 1547/98 בני עודה ג'מאל נ' משרד הביטחון הנ"ל (פסקה 67):

"גם היום, בשנת 2006 אנו נמצאים עדיין בעידן של אי וודאות ביחס למה שיקרה בעתיד באזור יהודה ושומרון. יתכן עם השיפור בוודאות המדינית, עשוי השכר הממוצע של העובדים באזור לעלות. אולם, ניתן להניח, כי באותה מידה יכול השכר הממוצע אף לרדת. בהעדר ראיות אחרות, לא נותר לנו, לכאורה, אלא להסתמך על המציאות כיום, כפי שהיא באה לידי ביטוי בנתונים הסטטיסטיים אשר הוגשו על ידי הנתבעת. עם זאת, ולאור גילו הצעיר של התובע, ובהתחשב בכך שהפיצוי נקבע לאובדן הכנסה של עשרות שנים, מצאתי לנכון לאמץ גישה אופטימית, זהירה ומתונה, ולהניח כי השכר ממוצע באזור יהודה ושומרון, אכן יעלה במידה זו או אחרת. לאור האמור מצאתי לקבוע את בסיס השכר על סך של 2,000 ש"ח לחודש. סך זה מתאים לבסיס השכר שנקבע בפסיקה בנסיבות דומות והוא משקף את המצב כיום, יחד עם ציפייה, זהירה, לעתיד טוב יותר ..."

לאור האמור, אני קובעת כי בסיס השכר לצורך העניין שלפני יעמוד על 2,000 ש"ח.

בתיק 1399/98 הנ"ל הביאה ה**נתבעת** חוות דעת המבוססת על נתוני הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה, ולפיה השכר הממוצע בשטחים הנו 1,570 ₪ לחודש. ביהמ"ש קבע כאמור בסיס שכר גבוה ב 430 ₪ מנתון זה, דהיינו, שיפור של כ- 27%. גזירה שווה למקרה שבפנינו נותנת בסיס שכר חודשי של 2,886 ₪. יוער, כי בת"א 1547/98 המצוטט לעיל המדינה - הנתבעת היא אשר הביאה את נתוני הלשכה הפלסטינית לסטטיסטיקה לעניין השכר הממוצע וביקשה להסתמך עליהם, ועל כן אינה יכולה לטעון כנגדם בתיק זה. כך עשתה המדינה גם בת"א (תל-אביב-יפו) 3096/99 **ג'מיל עבדאללה אטריק נ' החברה לתפעול החוף השקט 1998 בע"מ** תק-מח 2004(4) 677.

100. מ-46 שנות עבודה עפ"י החזקה יש להפחית שבעה חודשים אותם אמור היה המנוח לבלות בכלא, ולא יכל לעבוד. כלומר, מדובר ב – 545 חודשי עבודה.

הנוסחה המתקבלת הנה: $2,886 \times 30\% \times 545$

את תקופת ההפסד יש לחלק לשתי תקופות:

1. מיום השחרור הצפוי מהכלא ועד ליום מתן פסק הדין- סכום זה אינו נתון להיוון. החישוב עד היום הנו:

128 חודשים $\times 865.8$ ₪ = 109,956.6

בתוספת ריבית והצמדה מתקבל הסכום: 226,066.92

תדפיס משערכת רצ"ב ומסומן ג1.

2. מהיום ועד תום 46 השנים דהיינו: 417 חודשים. לאחר היוון מתקבל סכום הפיצויים המגיע בראש נזק זה: 224,058

תדפיס משערכת רצ"ב ומסומן ג2.

תביעת התלויה - התובעת 11

101. התובעת 11 הנה אמו של המנוח. כפי שהעיד אחיו של המנוח בתצהירו, היה המנוח הבן הצעיר במשפחה. המשפחה סייעה לו ככל יכולתה בלימודיו באוניברסיטה, והוא עתיד היה להיות התומך העיקרי באמו הזקנה והאלמנה (סעיף 15 לתצהירו). עדותו של האח לא נסתרה. עם זאת, התובעת 11 הנה היורשת של החלק 14/84 מעזבון המנוח ועל כן תביעתה כתלויה נבלעת בתביעתה כיוורשת. הלכה היא, שכאשר יש זהות בין התלויים והיורשים, התביעות הן חלופיות והתלויים זכאים לחלופה הגבוהה מבין השתיים (ראה, למשל, ת.א. (מחוזי חיפה) 317/02 **עזבון המנוח חנא כרכבי ז"ל נ' מנורה בע"מ חברה לבטוח בע"מ** (לא פורסם, 24.4.2006), עמ' 19 פסקה יא' 6 לפסק הדין). לדרישת הנתבעת, מצורף בזאת צו הירושה המקורי אשר העתקו ותרגומו צורפו לתצהיר מטעם התובעים.

102. סיכום נזקי התובעים:

הוצאות קבורה ולוויה- 22,347 ₪.

כאב וסבל- 1,000,000 ₪.

קיצור תוחלת חיים- 500,000 ₪

הפסד השתכרות בשנים האבודות- 450,125 ₪

סה"כ- 1,972,472 ₪

על סך זה יש להוסיף ריבית והצמדה עד ליום פסק הדין.

103. אשר על כן, מתבקש ביהמ"ש לקבל התביעה, ולפסוק לתובע את הוצאותיה וכן שכ"ט עו"ד ומע"מ כחוק.

ענת קדרון, עו"ד
בי"כ התובעים

22 מאי 2007